

תורה אור • פרשת וארא • מאמר 2

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'...

”וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו...”

האבות הכירו את ה' באמצעות אלקים — גדולתו כפי שהיא מתגלה בבריאה, שממנה נולדות אהבה ויראה; אך הוי' לבדו, כפי שהוא קודם לכל המשכה, יכול היה להתגלות רק באמצעות התורה והמצוות של ה' עצמו בסיני, ולפני גילוי זה היה צריך לבוא ההסתלקות שבגלות הקשה במצרים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vaeira/2

הנקודה

האבות הכירו את ה' באמצעות אלקים — גדולתו כפי שהיא מתגלה בבריאה, שממנה נולדות אהבה ויראה; אך הווי' לבדו, כפי שהוא קודם לכל המשכה, יכול היה להתגלות רק באמצעות התורה והמצוות של ה' עצמו בסיני, ולפני גילוי זה היה צריך לבוא ההסתלקות שבגלות הקשה במצרים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

משה מקשה: "למה הרעות לעם הזה?", וה' משיב בדברים על האבות ועל שמו הווי'. כדי להסביר את התשובה, המאמר מבחין בין שני שמות אלוֹקִים. אלקים, לשון רבים, הוא זיו מלכותו של ה' כפי שהוא מתחלק לאינספור מדרגות ותענוגים: המינים הרבים שבעולם הזה, ו־310 עולמות התענוג שכל צדיק יורש. שם אפשר לתפוס את גדולתו, והתבוננות בה מולידה יראה ואהבה. הווי' הוא ה' כאחד, המקור שקודם לכל התחלקות. כאשר הווי' מתגלה באמצעות אלקים, נולדות אהבה ויראה, כפי שהיה אצל האבות; באמצעות צמצום אל שדי, "די!", נבנית האהבה העליונה האינסופית כ"בית" שנפש מוגבלת יכולה להכיל, והיא נמשכת בקריאת שמע. אך הווי' לבדו לא היה ידוע לאבות: הוא מתגלה רק באמצעות מצוותיו של ה' עצמו והתורה שניתנה בסיני. לגילוי קודמת הסתלקות שוות־מידה: 210 שנות השעבוד במצרים, והגלות הנוכחית של אדום, המכינה לגילוי הגדול יותר של משיח.

מבנה

1	שאלתו של משה
כיצד דברי ה' על האבות עונים על השאלה "למה הרעות", ומדוע הייתה הגלות, שנגזרה זמן רב קודם לכן, קשה כל כך? התשובה מתחילה בחיבור השמות הווי' ואלקים בבריאה.	11-2
2	אלקים: גדולה המתחלקת
הגדולה שייכת רק לזיו מלכותו של ה', שהוא ביחס אליו כאור השמש ביחס לשמש. זיו זה מתחלק למינים הרבים שבעולם הזה ולתענוגים הרבים של הנשמות, ובהם 310 העולמות של כל צדיק. התחלקות זו היא השם אלקים, לשון רבים, "עיר אלקינו" הבנויה מ"בתים" של אותיות, ואילו הווי' הוא המקור האחד.	11-31
3	יראה ואהבה באמצעות אלקים
היראה והאהבה באות מהתבוננות בגדולת ה' כפי שהיא באלקים, ומביאות לאהבת הווי' עצמו. חיבור זה של הווי' עם אלקים הוא פירוש הפסוק הפותח.	12-14
4	האהבה העליונה
האהבה שמלמטה נועדה להמשיך את האהבה העליונה מלמעלה, כפי שהייתה אצל אברהם, המרכבה לה'. באמצעות אל שדי, הצמצום של "דיי", נבנית האהבה האינסופית לתוך עולם שנפש יכולה לקבל — 310 עולמות של יש; היא נמשכת בקריאת שמע והופכת לה: אפילו את היצר הרע.	15-20
5	הווי' לבדו
הווי' כפי שהוא קודם להמשכתו במדות לא היה ידוע לאבות. הוא מתגלה רק באמצעות מצוותיו של ה' עצמו ובאמצעות התורה, שלמעלה מ"שמש ומגן", שניתנה בסיני.	21-22

לפני הגילוי יש הסתלקות שוות-מידה: לכן הייתה הגלות במצרים, כאשר ה' היה "רם על כל גוים". זו התשובה למשה: עתה ינוח הוי' לבדו על ישראל כאלקים. גם גלות אדום מכינה לגילוי הגדול יותר של משיח, "עין בעין".

חיבור הוי' עם אלקים הוא אהבה "בכל לבבך"; גילוי הוי' לבדו הוא "בכל נפשך", הקושר את השכל, המחשבה והדיבור לה' באמצעות דברי התורה.

מו ש ג י ם

הוי' הוי'

שם ה' כאחד: המקור והשורש של כל המציאות, קודם לכך שדבר נמשך לגילוי, ולמעלה מהשגת המחשבה.

אלקים אלקים

שם בלשון רבים: החיות האלוקית כפי שהיא מתחלקת למדרגות ולתענוגים רבים בעולמות; ההתפשטות הגלויה של גדולת ה', שממנה נולדות יראה ואהבה.

חיבור הוי' באלקים יחוד הוי' באלקים

הוי' המתגלה באמצעות אלקים: ההתכוננות בגדולת ה' שבבריאה מולידה אהבה ויראה להוי', המדות שהאבות ביטאו.

זיו השכינה זיו השכינה

האור המתפשט ממלכותו של ה', זיו בלבד ביחס אליו, כאור השמש ביחס לשמש; הנשמות נהנות ממנו באינספור תענוגים מובחנים, כשכר על המצוות.

האהבה העליונה אהבה העליונה

אהבתו של ה' עצמו, הבאה אל האדם מלמעלה. זו האהבה העצמית, שהאהבה שהאדם מעורר מלמטה נועדה להביא, והיא נמשכת בקריאת שמע.

ש"אמר לעולמו דיי" שאמר לעולמו די

פירוש השם אל שדי: הצמצום שבאמצעותו נבנית האהבה העליונה האינסופית לתוך עולם, לתוך הסתרה, שנפש מוגבלת יכולה לקבל.

רצוא ושוב רצוא ושוב

הקצב של הסתלקות וגילוי: ההסתלקות באה תחילה, והיא תואמת לגילוי שבא אחריה, כפי שגלות מצרים קדמה לסיני.

קטע 1 • 11-2

שאלתו של משה

1 וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' ¹ וארא ² אל אברהם ³ כו'. הנה פרשה זו נאמרה תשובה על מ"ש למעלה וישב משה ויאמר למה הרעות ^{4,5} כו'. והשיב לו הקב"ה וארא אל וגו'.

"ואלוקים דיבר אל משה ואמר לו: אני הוי'. ונראיתי אל אברהם... וכו'. והנה, פרשה זו נאמרה כתשובה על מה שכתוב למעלה: "ומשה שב ואמר: למה הרעות... וכו'. והקב"ה השיב לו: "ונראיתי אל... וכו'.

המאמר נפתח בדברי ה' אל משה בתחילת פרשת וארא, שבהם הוא אומר שנראה אל אברהם, יצחק ויעקב. אדמו"ר הזקן מציין שדברים אלה היו תשובת ה' למחאתו של משה בסוף הפרשה הקודמת: "למה הרעות לעם הזה?", לאחר שפרעה הכביד את עבודת השעבוד.

2 וצריך להבין מה תשובה היא זו על למה הרעות. ⁶ גם להבין ⁷ ענין החטא שבעבורו בא הגלות בחומר ובלבנים כו'. וכבר נגזר כן בברית בין הבתרים ועבדום וענו אתם ⁸ כו'. וכ"כ למה.

עלינו להבין איזו תשובה יש כאן על השאלה "למה הרעות". עלינו להבין גם מהו החטא שבגללו באה הגלות "בחומר ובלבנים" וכו'. הרי כך כבר נגזר בברית בין הבתרים: "ועבדום וענו אותם" וכו'. ולמה היה צורך בכל כך הרבה?

עולות כאן שתי שאלות. ראשית, כיצד דברי ה' על כך שנגלה לאבות עונים על שאלתו של משה "למה הרעות"? שנית, מה היה החטא שהביא לגלות ולעבודת הפרך "בחומר ובלבנים" — גלות שכבר נגזרה לאברהם בברית בין הבתרים — ומדוע היה עליה להיות קשה כל כך?

אך הנה כתיב ⁹ ביום עשות ¹⁰ ה' אלקים ארץ ושמים שלבריאת שמים וארץ שיתף שם הוי' בשם אלקים. ¹¹

אך הנה כתוב: "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים": כבריאת שמים וארץ צירף ה' את שם הוי' לשם אלקים.

התשובה מתחילה בפסוק "ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים", שבו מופיעים יחד שני שמות אלו. העולם נברא באמצעות צירוף שם הוי' לשם אלקים, והמאמר עומד לבאר את משמעותו של כל אחד מן השמות.

קטע 2 • 31-11

אלקים: גדולה המתחלקת

3 וביאור שני שמות ¹² אלו הוי' ואלקים הנה אלקים לשון רבים. ¹³ כמ"ש כי אלקים קדושים הוא. ¹⁴ והוי' הוא אחד.

ביאורם של שני השמות הללו, הוי' ואלקים, הוא כך: אלקים הוא לשון רבים, כפי שכתוב: "כי אלקים קדושים הוא". ואילו הוי' הוא אחד.

אלקים הוא צורה דקדוקית של רבים, כפי שמראה הפסוק ביהושע, המצמיד לו את התואר ברבים, "קדושים". לעומתו, הוי' הוא שם בלשון יחיד המבטא אחדות.

והענין דהנה כתיב גדול ה' ¹⁵ ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר ואימתי גדול ¹⁶ כשהוא בעיר אלקינו ¹⁷ כו'.

הענין הוא כך: כתוב "גדול הוי' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר". ומתי הוא גדול? כשהוא "בעיר אלקינו" וכו'.

הפסוק "גדול הוי' ומהולל מאד ולגדולתו אין חקר" מצטרף למזמור המציב את גדולתו "בעיר אלקינו". על פסוק זה שואל הזוהר מתי נקרא ה' "גדול", ומשיב: כשהוא נמצא "בעיר אלקינו". המאמר יסביר מדוע גדולתו תלויה ב"עיר" זו.

כי מהיות לגדולתו ית' אין חקר ולית מחשבה תפיסא ביה כלל לא שייך לומר עליו לשון גדולה ¹⁸ כי אם בהתפשטות זיו והארה מבחינת מלכותו ית'.

מכיוון שלגדולתו ית' אין חקר, ושום מחשבה אינה יכולה לתפוס בו כלל, לא שייך לומר עליו לשון גדולה, אלא על התפשטות זיו והארה מבחינת מלכותו ית'.

גדולתו של ה' עצמו היא למעלה מכל תפיסה, ולכן המילה "גדול", שמשמעותה מדידה והשוואה, אינה חלה עליו באמת. אפשר לדבר על גדולה רק ביחס לזיו המתפשט ממלכותו, מידת המלכות שבאמצעותה הוא קשור לעולמות.

וכדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים והתפשטות והמשכה זו אינה אלא זיו והארה בעלמא ונקי אור אי"ס ב"ה וזיו השכינה שהוא רק כמשל אור המאיר מהשמש.

כפי שכתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים". התפשטות והמשכה זו אינן אלא זיו והארה בלבד, והן נקראות אור אין סוף ב"ה וזיו השכינה, שהם, בדרך משל, כאור המאיר מן השמש.

הפסוק "מלכותך מלכות כל עולמים" מראה שכל העולמות נובעים ממלכותו. השפע הזה הוא זיו בלבד: הוא הנקרא אור אין סוף וזיו השכינה, והוא דומה ביחס לה' עצמו לאור השמש ביחס לשמש.

וכדכתיב כי שמש ומגן ¹⁹ הוי"ה אלקים שכמו שהאור הזה שמתפשט מהשמש להאיר על הארץ אינו

כפי שכתוב: "כי שמש ומגן הוי"ה אלקים". כשם שאור זה, המתפשט מן השמש כדי להאיר על הארץ, אינו

הפסוק "כי שמש ומגן הוי"ה אלקים" מספק את משל השמש. אור השמש המתפשט על הארץ מסמל את האור האלוקי המתפשט אל העולמות.

אלא זיו ואין לו ערך ויחוס לגבי עצמיות השמש שאינו ממהותו כלל אף שנמשך ומתפשט מהשמש עצמו כך

אלא זיו, ואין לו ערך ויחס לעצמות השמש, שכן אינו ממהותה כלל, אף שהוא נמשך ומתפשט מן השמש עצמה, כך גם

אור השמש יוצא מן השמש עצמה, ובכל זאת אין לו כל השוואה לגוף השמש והוא אינו ממהותה כלל. כך גם האור האלוקי אכן נמשך מה', אך אינו עצמותו.

החיות המתפשט לקיום והתהוות עולמות עליונים ותחתונים מריש כל דרגין כו'. אין זה אלא בחי' זיו שאין תופסים מקום וכולא קמיה כלא חשיב.²⁰

החיות המתפשטת לקיום ולהתהוות העולמות העליונים והתחתונים, מריש כל דרגין וכו', אינה אלא בחינת זיו, שאין העולמות תופסים מקום, וכולא קמיה כלא חשיב.

החיות היוצרת ומקיימת את כל העולמות, מן הדרגה העליונה ביותר ומטה, אינה אלא זיו. לפני ה' העולמות אינם תופסים "מקום" משל עצמם, והם נחשבים כאין.

4 והנה כתיב מה רבו²¹ מעשיך²² וכתיב מה גדלו מעשיך.^{23,24} מה רבו מעשיך קאי על עולמות התחתונים²⁵ וכל הברואים שבעוה"ז המתחלקים למיניהם בכמה מיני התחלקות רבי רבבות מדרגות בדצ"ח שכמה מיני דומם וכמה מיני צומח כו'.

והנה כתוב: "מה רבו מעשיך", וכתוב: "מה גדלו מעשיך". "מה רבו מעשיך" מתייחס לעולמות התחתונים ולכל הנבראים שבעולם הזה, המתחלקים לפי מיניהם לסוגים רבים ולחלוקות רבות — רבבות רבבות של מדרגות בדומם, בצומח, בחי ובמדבר; שהרי יש סוגים רבים כל כך של דומם, וסוגים רבים כל כך של צומח וכו'.

שני פסוקים בתהילים משבחים את מעשי ה' במילים שונות: "מה רבו" ו"מה גדלו". "מה רבו" מתאר את העולמות התחתונים ואת נבראי העולם הזה, המתחלקים לאינספור סוגים בתוך ארבעת התחומים: דומם, צומח, חי ומדבר.

5 וכל מין ומין יש לו טעם בפ"ע כמו תפוחים ואגוזים ושקדים. וכיוצא בהם בצומח שכל אי' יש לו טעם בפ"ע שאין הא' דומה לחברו. וכן בכל מיני עשבים כל עשב יש לו טעם בפ"ע.

ולכל מין ומין יש טעם משלו, כגון תפוחים, אגוזים ושקדים, וכיוצא בהם בעולם הצומח: לכל אחד מהם טעם משלו, ואין אחד דומה לחברו. וכך גם בכל מיני העשבים — לכל עשב יש טעם משלו.

לכל מין יש טעם ייחודי משלו: תפוחים, אגוזים ושקדים שונים זה מזה, וגם טעמו של כל עשב שונה. ריבוי זה הוא ה"כמה" של העולם התחתון.

6 והטעם הוא רוחני ממזל השופע עליו. שאין לך כל עשב²⁶ מלמטה²⁷ כו'. וכל זה הוא מפסולת עולמות עליונים

והטעם הוא רוחני, ונובע מהמזל המשפיע עליו, שהרי "אין לך כל עשב מלמטה..." וכו'. וכל זה הוא מפסולת העולמות העליונים,

טעמו של כל צמח הוא למעשה דבר רוחני, הנובע מהמזל שלו — הכוח השמימי שלפי דברי חז"ל ניצב מעל כל עשב למטה. אולם כל זה אינו אלא ה"פסולת", השארית החיצונית ביותר, של העולמות העליונים.

וכמ"ש וכל קרבי את שם קדשו²⁸ שיש בחי קרביים עליונים שמבררים הפסולת להשפיע לעוה"ז הגשמי.

כמו שכתוב: "וכל קרביי [יברכו] את שם קדשו"; שהרי יש בחינה של קרביים עליונים, המבררים את הפסולת כדי להשפיע אותה לעולם הזה הגשמי.

הפסוק "וכל קרביי [יברכו] את שם קדשו" רומז ל"קרביים עליונים". כשם שאיברי העיכול מפרידים את מה שעובר בהם, כך הבחינות העליונות הללו מבררות את הפסולת של העולמות העליונים ומורידות אותה כדי להחיות את העולם הגשמי.

7 וכמארז"ל נטה שמאלו²⁹ וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים^{30, 31, 32, 33, 34} [ועי' מזה בזהר ח"ב³⁵ ד"כ ע"א].

וכמאמר חז"ל: "נטה את ידו השמאלית וברא את הארץ, ונטה את ידו הימנית וברא את השמים" [ועיינו בעניין זה בזהר, חלק ב, כ ע"א,

חז"ל לימדו שהקב"ה "נטה את ידו השמאלית וברא את הארץ, ואת ידו הימנית וברא את השמים". ההערה שבסוגריים של אדמו"ר הזקן מפנה את הקורא לכמה מקומות בזהר המלמדים אותו עניין.

ל"ז ע"א. פ"ה סע"ב. ח"א ד' למ"ד ע"א] שהארץ מקבלת מבחי' שמאל³⁶ וע"ז נאמר מה רבו מעשיך.³⁷

לז ע"א, סוף פה ע"ב; חלק א, ל ע"א]. הארץ מקבלת מבחינת השמאל, ועל כך נאמר: "מה רבו מעשיך".

הארץ מקבלת מן ה"שמאל", צד הגבורה, המגביל ומחלק. משום כך העולם התחתון מאופיין בריבוי: "מה רבו מעשיך".

אך מה גדלו מעשיך³⁸ קאי על העולמות עליונים מלאכים ונשמות שמתענגים על ה' ואין תענוג א' דומה לחבירו.³⁹

אך "מה גדלו מעשיך" מוסב על העולמות העליונים, המלאכים והנשמות, המתענגים על ה'; ואין תענוג אחד דומה לחברו.

"מה גדלו מעשיך" מוסב על העולמות העליונים, על המלאכים ועל הנשמות המתענגים על ה'. הריבוי בהם הוא מסוג אחר: אין שני תענוגות הדומים זה לזה.

8 וכמארז"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק⁴⁰ וצדיק ש"י עולמות.⁴¹ שנאמר להנחיל אוהבי יש⁴² כו'. ולכאורה אינו מובן למה צריך כל צדיק כ"כ עולמותוכי לנכסים הוא צריך.

וכפי שאמרו חז"ל: "עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלוש מאות ועשרה עולמות, שנאמר: 'להנחיל אוהבי יש' וכו'. לכאורה אין הדבר מובן: מדוע זקוק כל צדיק לכל כך הרבה עולמות? האם הוא זקוק לנכסים?

המשנה מלמדת שכל צדיק יירש 310 עולמות, ומסיקה את המספר מן הפסוק "להנחיל אוהבי יש", שכן ערכן המספרי של האותיות "יש" הוא 310. אדמו"ר הזקן שואל מדוע צדיק זקוק לכל כך הרבה עולמות, כאילו הוא זקוק לנכסים.

אך העניין כי שכר מצוה מצוה^{43,44} היא המשכת ענג העליון להיות נהנים מזיו השכינה וכל

אך העניין הוא ש"שכר מצווה — מצווה": זוהי המשכת התענוג העליון, כדי שיהיו נהנים מזיו השכינה. וכל

התשובה נפתחת באמירה "שכר מצווה — מצווה". השכר הוא התענוג העליון שהמצווה עצמה ממשיכה, כדי שהנשמה תיהנה מזיו השכינה.

מצוה ומצוה יש לה ענג בפ"ע גם אין מהות צדיק אחד דומה לחבירו בעבודתו בהתפעלות אהוי"ר. כי יש מתפעל כו'⁴⁵ ויש מתפעל כו'.

מצווה ומצווה יש לה תענוג משלה. נוסף על כך, מהותו של צדיק אחד אינה דומה לזו של חברו בעבודתו, בהתעוררותו לאהבה ויראה; יש מי שמתעורר וכו', ויש מי שמתעורר וכו'.

לכל מצווה יש תענוג ייחודי משלה, ואין שני צדיקים דומים בעבודתם, מפני שכל אחד מתעורר לאהבה ויראה בדרכו שלו. השוני הזה הוא המפתח להבנת 310 העולמות.

9 ולכן עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק⁴⁶ כו'. כי כל אי הוא מדור בפ"ע בבחינת

לכן, לעתיד לבוא, הקדוש ברוך הוא ינחיל לכל צדיק וצדיק וכו'. שכן כל אחד מהם הוא מדור בפני עצמו, בבחינת

לכן כל צדיק ינחיל עולמות משלו: לכל אחד יש "מדור" משלו, המוגדר לפי האהרה וההשגה המסוימות שהוא מקבל.

זיו והשגה פרטית מיוחדת אשר משיג ונהנה ומתענג על ה' תענוג פרטי מיוחד ונבדל מתענוג והשגת צדיק חבירו כי כל חד לפום שיעורא דיליה.⁴⁷

הארה והשגה פרטיות וייחודיות, שהוא משיג ובהן הוא נהנה ומתענג על ה' בתענוג פרטי, מיוחד ונבדל מהתענוג ומההשגה של חברו הצדיק, שכן כל אחד הוא לפי מידתו.

כל צדיק משיג ומתענג על ה' בדרך המיוחדת לו, הנבדלת מתענוגו של כל צדיק אחר, "כל אחד לפי מידתו".

וזיו השכינה כולל רבי רבבות מדרגות ומיני תענוג לנשמות עד אין קץ ותכלית ממש שהרי נמשך מאור א"ס ב"ה.

והארת השכינה כוללת רבבות רבבות מדרגות וסוגי תענוג לנשמות, ממש עד אין קץ ותכלית, שהרי היא נמשכת מאור אין סוף ברוך הוא.

הארת השכינה יכולה לכלול אינספור מדרגות וסוגי תענוג, מפני שהיא נמשכת מאור אין סוף. שלוש מאות ועשרת העולמות הם הצורות הרבות שהארה זו מקבלת עבור כל נשמה.

10 והנה התחלקות החיות מאור א"ס לכל העולמות ברבוי התחלקות המדרגות בהרבה מיני תענוג לכל חד וחד לפום שיעורא דיליה היא הנקרא בשם אלקים לשון רבים ע"ש רבוי התחלקות⁴⁸ בהתפשטות החיות מלמעלה

והנה, חלוקה זו של החיות מאור אין סוף לכל העולמות, לריבוי מדרגות נבדלות ולסוגים רבים של תענוג, לכל אחד ואחד לפי מידתו, היא הנקראת בשם אלקים — לשון רבים — על שם ריבוי החלוקות בהתפשטות החיות מלמעלה.

חלוקת החיות האלו לרמות רבות ולסוגים שונים של תענוג, המותאמים לכל מקבל, היא בדיוק מה שמבטא השם אלקים. לכן השם הוא בלשון רבים: הוא מתאר את החיות כפי שהיא נחלקת.

והיא היא⁴⁹ התפשטות גדולתו ית' בכח"י גילוי שיכירו וידעו גדלו ותפארתו שע"כ הם מתענגים לחזות בנועם⁵⁰ ה'.

וזהו בדיוק התפשטות גדולתו ית' באופן גלוי, כדי שיכירו וידעו את גדולתו ואת תפארתו; משום כך הם מתענגים "לחזות בנועם ה'".

התפשטות זו, הנחלקת לפרטים, היא גם גילוי גדולתו של ה'. באמצעות הנשמות מכירות ויודעות את גדולתו ואת תפארתו, ומשום כך הן מתענגות "לחזות בנועם ה'".

11 וזהו אימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו.^{51, 52} עיר נק' מה שמקובץ מכמה בתים.⁵³ ובתים הם צירופי אותיות⁵⁴ וכמ"ש בס"י שתי אבנים בונות שני בתים.^{55, 56, 57}

וזהו [פירוש] "מתי הוא גדול? כשהוא בעיר אלקינו". "עיר" היא דבר המורכב מבתיים רבים. והבתיים הם צירופי אותיות, כמו שנאמר בספר יצירה: "שתי אבנים בונות שני בתים".

כעת מתבאר מאמר הזהר: ה' "גדול" כשהוא "בעיר אלקינו". עיר היא קיבוץ של בתים רבים, ובספר יצירה ה"בתיים" הם צירופי אותיות, הבנויים מאותיות כפי שבתים בנויים מאבנים.

דהיינו בחי' אותיות והמשכות התחלקות החיות בכמה בתים⁵⁸ ומדרגות כמו השכל שמתחלק באותיות המחשבה עד"מ.

כלומר, בחינת האותיות והמשכות שבאמצעותן מתחלקת החיות לבתיים ולמדרגות רבות, בדומה לשכל המתחלק לאותיות המחשבה.

ה"בתיים" הם האותיות והערצות שבאמצעותן מתחלקת החיות למדרגות רבות, בדומה לרעיון אחד המתחלק לאותיות מחשבה רבות כשהאדם חושב עליו.

כך התפשטות גדולתו ית' מתחלק בכמה בחי' התחלקות ורבות התענוגים בכל עולמות לכל חד לפום שיעורא דיליה ואז נק' אלקים לשון רבים ע"ש רבות התחלקות בהתפשטות החיות בבחי' גילוי לעולמות ונבראים.⁵⁹

כך גם התפשטות גדולתו ית' מתחלקת לבחינות רבות ונפרדות, ולריבוי תענוגים בכל העולמות, לכל אחד לפי מידתו. ואז הוא נקרא אלקים, לשון רבים, בשל ריבוי החלוקות בהתפשטות החיות, כשהיא מתגלה לעולמות ולנבראים.

כך גם גדולת ה', כשהיא מתפשטת, מתחלקת לסוגים רבים של תענוג בכל העולמות, כל אחד לפי מידתו. בשלב זה הוא נקרא אלקים, שם בלשון רבים, משום שהחיות מתחלקת כשהיא מתגלה לעולמות ולנבראים.

משא"כ הוי"ה נק' אחד שהוי"ה הוא בחי' מקור כל היות ושרשא דכולא קודם שבא לידי המשכה בבחי' גילוי בעיר אלקינו כו':⁶⁰

לא כן הוי", הנקרא "אחד", שכן הוי"ה הוא מקור כל ההויות ושורש הכול, קודם שהוא נמשך בבחינת גילוי "בעיר אלקינו" וכו'.

הוי"ה נקרא "אחד" משום שהוא המקור והשורש של כל ההויה, לפני שמשוהו נמשך לגילוי. שם הוי"ה חולק שורש עם המילה העברית "הויה".

קטע 3 • 121-14

יראה ואהבה באמצעות אלקים

12 והנה מבחי' אלקים נמשך למטה בחי' היראה. וכמ"ש והאלקי עשה שייראו מלפניו. וכתוב את האלקים ירא.⁶¹

והנה, מבחינת אלקים נמשכת למטה בחינת היראה, כמו שכתוב: "ואלקים עשה שייראו מלפניו", וכן כתוב: "את האלקים ירא".

יראת ה' נמשכת מבחינת אלקים, כפי שמראים שני פסוקים בקהלת: "אלקים עשה שייראו מלפניו" ו"את האלקים ירא". בשניהם היראה קשורה לשם אלקים.

וכתיב את ה' אלקיך תירא⁶² כי בבחי' הוי"ה לית מחשבה תפיסא ביה. רק בבחי' אלקים הוא התפשטות גדולתו ית' תפול על האדם אימה ויראת בוש⁶³ כו'.⁶⁴

וכן כתוב: "את הוי"ה אלקיך תירא", שכן מבחינת הוי"ה אין מחשבה יכולה להשיג אותו. רק מבחינת אלקים, שהיא התפשטות גדולתו ית', עשויים ליפול על האדם אימה ויראת בוש⁶⁵ וכו'.

גם הפסוק "את הוי"ה אלקיך תירא" קושר את היראה לאלקים, משום שאת הוי"ה עצמו אי אפשר להשיג כלל. רק אלקים, התפשטות גדולתו, מביא על האדם אימה ויראת בוש⁶⁶, שכן אפשר לעמוד ביראה רק לנוכח גדולה שהאדם תופס.

13 וכן האהבה נמשכת ע"י בחי' אלקים דייקא. וכמ"ש הללוהו בגבורותיו⁶⁵ הללוהו כרוב גודלו. וכתוב ואהבת את⁶⁶ ה' אלהיך כו'

וכך גם האהבה נמשכת דווקא באמצעות בחינת אלקים, כפי שנאמר: "הללוהו בגבורותיו, הללוהו כרוב גדלו". ונאמר: "ואהבת את ה' אלקיך" וכו':

אהבת ה', כמו היראה, באה דווקא באמצעות אלקים. המזמור קורא להלל את ה' "בגבורותיו" ו"כרוב גדלו" — את כוחו וגדולתו כפי שהם ניכרים בעולם; והתורה מצווה לאהוב את הו"י שהוא "אלקיך".

להיות האהבה להו"י בבחי' בטול במציאות לבחי' דלית מחשבה כו' צ"ל תחלה ע"י בחי' אלקים שיתבונן בגדולת א"ס ב"ה והתפשטותו בנבראים.

כדי שתהיה אהבה להו"י מתוך ביטול במציאות לפני הבחינה ש"לית מחשבה" וכו', היא צריכה לבוא תחילה באמצעות בחינת אלקים: על האדם להתבונן בגדולתו של אין סוף ברוך הוא ובהתפשטותו בנבראים.

המטרה היא אהבה להו"י שלמה כל כך, עד שהאדם מתבטל לפני מי שאין מחשבה יכולה להשיגו. אהבה כזאת צריכה להתחיל בבחינת אלקים: בהתבוננות בגדולתו של אין סוף ובאופן שבו היא מתפשטת בכל הבריאה.

14 ומזה ישוב לאהבה את ה' דלית מחשבה כו'. והיינו ע"י בחי' יחוד הו"י באלקים. וזהו וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'⁶⁷

ומתוך כך הוא ישוב לאהוב את הו"י, שעליו נאמר כי אין מחשבה [יכולה להשיג אותו], וכו'. כלומר, באמצעות בחינת היחוד של הו"י באלקים. וזהו [פירוש] "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הו"י":

מהתבוננות באלקים מגיע האדם לאהוב את הו"י, שהוא למעלה מהשגה במחשבה. זהו היחוד של הו"י באלקים, וזהו פירוש הפסוק הפותח: "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הו"י".

שע"י בחי' אלקים הוא גילוי שם הו"י. ועי"ז וארא אל אברהם ויצחק⁶⁸ כו' הם המדות אהוי"ר כו' שנולדו מזה.

שכן באמצעות בחינת אלקים מתגלה שם הו"י. ועל ידי כך מתקיים "וארא אל אברהם ויצחק" וכו': הם מדות האהבה והיראה וכו', שנולדות מכך.

באמצעות אלקים מתגלה שם הו"י. האבות הנזכרים בפסוק הבא מייצגים את המדות שנולדות מהתגלות זו: אברהם את האהבה, ויצחק את היראה.

האהבה העליונה

15 ועי' נאמר ביום עשות⁶⁹ ה' אלקים ארץ ושמים⁷⁰ שהוא יחוד הוי' באלקים להיות גילוי שם הוי' למטה.

ועל כך נאמר: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" — זהו ייחוד הוי' באלקים, כדי ששם הוי' יתגלה למטה.

פסוק הבריאה, "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", מבטא גם הוא את הייחוד הזה, שמטרתו היא שהוי' יתגלה למטה.

אך הנה נודע כי האהבה שממטה למעלה עיקרה כדי להגיע שתהא באה על האדם מלמעלה האהבה

העליונה שהיא העיקרית. והאבות הן הן בחי' המרכבה.^{71,72}

אך ידוע שעיקר מטרתה של האהבה [העולה] מלמטה למעלה הוא להביא לכך שהאהבה העליונה, שהיא האהבה העיקרית, תבוא על האדם מלמעלה. והאבות הם עצמם בחינת המרכבה.

האהבה שאדם מעורר מלמטה היא בעיקר אמצעי להמשיך עליו מלמעלה את האהבה העליונה, והיא האהבה העיקרית. מאמר חז"ל שהאבות הם המרכבה פירושו שהם היו מסורים כליל לרצון ה', כפי שהמרכבה מסורה לרוכב עליה.

פ"י כי אברהם מרכבה לאהבה העליונה. וכדכתיב ויסע אברהם הלך ונסוע⁷³ ממטה למעלה עד הנגבה שהיא האהבה העליונה שתשרה עליו מלמעלה בבחי' רוכב והוא יהי' מרכבה אליה.

פירוש הדבר שאברהם הוא מרכבה לאהבה העליונה. וכמו שכתוב: "ויסע אברהם הלך ונסוע", מלמטה למעלה, עד "הנגבה", שהיא האהבה העליונה, כדי שתשרה עליו מלמעלה בבחינת רוכב, והוא יהיה מרכבה לה.

אברהם היה מרכבה לאהבה העליונה. את מסעו, "הלך ונסוע ... הנגבה", מפרשים כעלייתו מלמטה למעלה עד שהגיע ל"נגב", צד החסד, כדי שהאהבה העליונה תשרה עליו כרוכב על מרכבה.

16 והנה עי' אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא. אך מי הגורם ומחבר אהבה העליונה שמאתערותא

דלעילא שהיא בבחי' א"ס להיות שורה ומתגלה באתערותא דלתתא בנפש האדם שהוא גבול⁷⁴ ונברא⁷⁵ יש מאין.

והנה, באמצעות אתערותא דלתתא באה אתערותא דלעילא. אך מי גורם לאהבה העליונה, שמקורה באתערותא דלעילא והיא בבחינת אין סוף, לשרות ולהתגלות באתערותא דלתתא, בנפש האדם, שהיא מוגבלת ונבראה יש מאין?

אתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא. אך האהבה העליונה היא אינ־סופית, ואילו נפש האדם מוגבלת ונבראה יש מאין; לכן נדרש דבר שיחבר ביניהן ויאפשר לאהבה האינ־סופית לשרות בתוך הנפש המוגבלת.

הנה ע"ז נאמר באל שדי.⁷⁶ פ"י שאמר לעולמו די⁷⁷ עולמו הוא מ"ש עולם חסד יבנה.⁷⁸

על כך נאמר "באל שדי", כלומר: "מי שאמר לעולמו: די!" "עולמו" הוא מה שנאמר: "עולם חסד יבנה".

הפסוק אומר שה' נגלה אל האבות בשם אל שדי, וחכמים דרשו זאת: "מי שאמר לעולמו: די!" "עולמו" הוא עולם החסד המתואר בתהילים: "עולם חסד יבנה".

17 ופ"י יבנה בבנין. וכמ"ש בחכמה יבנה בית⁷⁹ כאדם שבונה בית לשבת בו כך צריך החסד להיות נבנה בבית להיות בו ישיבת הנשמה כי חסד עליון ואהבה העליונה היא בחי' א"ס.

"ייבנה" פירושו שייבנה כבנין, כמו שכתוב: "בחכמה ייבנה בית". כשם שאדם בונה בית כדי לגור בו, כך יש לבנות את החסד בתוך בית, כדי שהנשמה תוכל לשכון בו. שכן החסד העליון והאהבה העליונה הם בבחינת אין סוף.

"ייבנה" פירושו להיבנות כמו בית, כמו בפסוק "בחכמה ייבנה בית". כשם שבונים בית כדי לגור בו, כך יש "לבנות" את החסד העליון בתוך מבנה שהנשמה יכולה לשכון בו, מפני שהוא עצמו איך-סופי.

וא"א להיות בו משכן הנשמה ומכון שבתה כי אם ע"י כמה צמצומים להיות בחי' עולם והעלם אוא"ס ב"ה.

והוא אינו יכול להיות משכן לנשמה ומקום מושב לה אלא באמצעות צמצומים רבים, כדי שתהיה בחינת עולם והעלם של אור אין סוף ברוך הוא.

הנשמה יכולה לשכון בו רק באמצעות צמצומים רבים, היוצרים בחינת עולם — מילה ששורשה משותף למילה "העלם". אור אין סוף צריך להיות בהעלם כדי שנשמה נבראת תוכל לקבל אותו.

18 ולהיות נבנה בבחי' בית שהוא ע"י צירופי אותיות שתי אבנים בונות⁸⁰ כו'. ועתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות⁸¹ בחי' יש וכמ"ש להנחיל אוהבי יש.⁸²

ולהיות בנוי בבחינת בית, שנבנה מצירופי אותיות: "שתי אבנים בונות" וכו'. ולעתיד לבוא ינחיל הקדוש ברוך הוא לכל צדיק שי עולמות, בחינת יש, כמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש".

ה"בית" נבנה מצירופי אותיות, כפי שאומר ספר יצירה: "שתי אבנים בונות" וכו'. גם בכך מתבארים שי העולמות: שי הוא הגימטרייה של "יש", ולכן השכר מתגלה בצורה שהנשמה יכולה לקבל כדבר שיש לו מציאות.

שע"י כמה צמצומים וירידות והשתלשלות המדרגות יומשך שיתגלה החסד עליון והאהבה העליונה בבחי' יש כדי שיוכלו הנשמות לקבל ולהיות נהנים מזיו כו'.

על ידי צמצומים וירידות רבות והשתלשלות המדרגות, תימשך התגלות החסד העליון והאהבה העליונה בבחינת יש, כדי שהנשמות יוכלו לקבל וליהנות מהזיו וכו'.

על ידי צמצומים, ירידות והשתלשלות של המדרגות, החסד והאהבה העליונים מתגלים בבחינת יש, כדי שנשמות, שהן נבראים, יוכלו לקבל אותם וליהנות מזיו השכינה.

19 וזהו שאמר לעולמו די⁸³ הוא בחי' הצמצום שע"י וארא אל אברהם⁸⁴ כו' להיות גלוי האהבה העליונה שהיא העיקרית.⁸⁵ וע"י נאמר ואהבת את^{86,87} ה' אלקיך ואהבת הוא פועל יוצא.

וזהו [הפירוש של] "אמר לעולמו די": זו בחינת הצמצום, שבאמצעותו "וארא אל אברהם" וכו', כדי שתתגלה האהבה העליונה, שהיא האהבה העיקרית. ועל כך נאמר: "ואהבת את ה' אלקיך"; "ואהבת" הוא פועל יוצא.

"אמר לעולמו די" הוא הצמצום, ובאמצעותו "וארא אל אברהם": האהבה העליונה התגלתה. בפסוק "ואהבת את ה' אלקיך", הפועל "ואהבת" הוא פועל יוצא, כלומר פועל המכוון לדבר אחר. הדבר רומז לכך שהאהבה הזאת נמשכת ונוצרת, ולא רק מורגשת.

וכן לאהבה את ה' ולא כתיב לאהוב כו' כי העיקר הוא להמשיך האהבה העליונה בק"ש.⁸⁸ וכן נאמר "לאהבה את ה'", ולא כתוב "לאהוב" וכו', כי העיקר הוא להמשיך את האהבה העליונה בקריאת שמע.

בדומה לכך, התורה משתמשת במילה "לאהבה", ולא "לאהוב". גם בכך רואה אדמו"ר הזקן רמז לכך שהעיקר הוא להמשיך את האהבה העליונה בשעת קריאת שמע.

20 והוא מ"ש אהבתי אתכם אמר⁸⁹ ה' ואהבה זו תהיה בכל לבבך⁹⁰ בתוך כל לבבך בשני יצריך.⁹¹ וזהו שנאמר: "אהבתי אתכם, אמר ה'". אהבה זו תהיה "בכל לבבך" — בתוך כל הלב, "בשני יצריך".

הפסוק של מלאכי, "אהבתי אתכם, אמר ה'", מתייחס לאהבה העליונה. היא אמורה למלא את "כל לבבך", שהגמרא דורשת: "בשני יצריך" — ביצר הטוב וביצר הרע.

שגם היצירה ישוב לאהבת ה' כי בהמשיך עליו האהבה העליונה ממילא לבו המס ימס⁹² כהמס דונג⁹³ כו'. ויהיה לאכפייא כו'.

גם היצר הרע יפנה לאהבת ה', משום שכאשר האהבה העליונה נמשכת עליו, לבו יימס מאליו לחלוטין, "כהמס דונג" וכו'. ואז תהיה אתכפייא וכו'.

כאשר האהבה העליונה נמשכת, אפילו היצר הרע פונה לאהבת ה': לבו נמס כדונג לפני האש. זו אתכפייא — הכנעתו של מה שמתנגד לקדושה.

וזה נמשך בק"ש כי מפסוקי דזמרה עד ק"ש צ"ל האהבה שממטה למעלה אבל בק"ש צ"ל המשכת האהבה העליונה:

וזה נמשך בקריאת שמע. מפסוקי דזמרה ועד קריאת שמע צריכה להיות האהבה שמלמטה למעלה, ואילו בקריאת שמע צריכה להיות המשכת האהבה העליונה.

הדבר מתרחש בקריאת שמע. בתפילת הבוקר, בפסוקי דזמרה — מזמורי השבח שלפני קריאת שמע — מתעוררת אהבה מלמטה; בקריאת שמע עצמה נמשכת האהבה העליונה.

הוי לבדו

21 אך הנה כל זה הוא בגלוי המשכת המדות אהוי"ר שהוא יחוד הוי' באלקים כשכבר נמשך בבחי' אלקים.⁹⁴

אלא שכל זה נוגע להמשכת המדות, אהבה ויראה, כשהיא גלויה; זהו יחוד הוי' באלקים, לאחר שכבר נמשכה בבחינת אלקים.

כל מה שנידון עד כה, אהבה ויראה המתגלות כרגשות, שייך ליחוד הוי' באלקים, שבו הוי' כבר נמשכה באלקים.

אבל ושמי הוי' דהיינו בבחי' הוי' לבדו קודם שבא לידי גלוי ההמשכה במדות⁹⁵ שהוא מקור ושרש כל ההוויות ומקור החיים כו'

אבל "ושמי הוי'" — כלומר, בבחינת הוי' לבדה, קודם שהיא באה לידי גילוי כהמשכה במדות; [הוי'] היא מקור ושרש לכל ההוויות ומקור החיים וכו':

הפסוק ממשיך: "אבל שמי הוי'", כלומר הוי' לבדה, קודם שהיא נמשכת במדות — מקור ושרש לכל ההוויות ולחיים.

לא נודעתי להם⁹⁶ שאינו בא לידי גילוי בנפש מחמת אתערותא דלתתא רק מפני כי אשר קדשנו במצותיו דייקא. הקב"ה מניח תפילין⁹⁷ כו'.

"לא נודעתי להם" — שכן בחינה זו אינה באה לידי גילוי בנפש מכוח אתערותא דלתתא, אלא רק בזכות "אשר קדשנו במצותיו", דווקא "במצותיו". הקדוש ברוך הוא מניח תפילין וכו'.

בחינה זו "לא נודעה" לאבות, מפני ששום התעוררות אנושית אינה יכולה לגלות אותה בנפש. היא מתגלה רק באמצעות המצוות של ה' עצמו: "אשר קדשנו במצותיו" — דווקא מצוותיו, כפי שמלמדת הגמרא שהקדוש ברוך הוא עצמו מניח תפילין.

22 ות"ת שכנגד כולם⁹⁸ שמקור התורה הוא למעלה מעלה. וכמ"ש בזהר ע"פ מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש⁹⁹ שאני אורייתא¹⁰⁰ דעמלה לעילא מן שמשא.

וגם [כך] לימוד התורה, השקול כנגד כולם, מפני שמקורה של התורה גבוה עד מאוד, כפי שנאמר בזהר על הפסוק "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש?": התורה שונה, שכן עמלה הוא למעלה מן השמש.

לימוד התורה, שחכמים מחשיבים אותו כשקול כנגד כל המצוות, מגיע למעלה עוד יותר. על הפסוק "מה יתרון לאדם בכל עמלו תחת השמש?" אומר הזהר שעמל התורה שונה: הוא למעלה מן השמש.

פִּי שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מַעֲלָה מִבְּחִי שֶׁמֶשׁ וּמִגֶּן^{101,102} ה' אֱלֹקִים דִּהְיִינוּ כִּשְׁהוֹיִי נִמְשָׁךְ בְּאֱלֹקִים כּוֹי. וְגִלּוֹי בְּחִי זֶה לֹא נִמְשָׁךְ לְהַאֲבֹת רַק לְיִשְׂרָאֵל בְּמִיַּת פָּנִים בְּפָנִים דְּבַר¹⁰³ כּוֹי אֲנִכִּי מִי שֶׁאֲנִכִּי¹⁰⁴ כּוֹי:

הַכּוּוֹנָה הִיא שֶׁהִיא גְבוּהָה עַד מְאֹד לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת "שֶׁמֶשׁ וּמִגֶּן הוֹי" אֱלֹקִים, כְּלוּמָר, כֹּאשֶׁר הוֹי נִמְשָׁךְ בְּאֱלֹקִים וְכוּי. גִּלּוֹיָהּ שֶׁל בְּחִינָה זֶה לֹא נִמְשָׁךְ לְהַאֲבֹת, אֲלָא רַק לְיִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה: "פָּנִים בְּפָנִים דִּיבְרָ" וְכוּי; "אֲנִכִּי" — מִי שֶׁאֲנִכִּי וְכוּי.

"לַמַּעֲלָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ" פִּירוּשׁוֹ לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת "שֶׁמֶשׁ וּמִגֶּן הוֹי" אֱלֹקִים, שֶׁבָּה הוֹי נִמְשָׁךְ בְּאֱלֹקִים. גִּלּוֹי זֶה לֹא נִתֵּן לְהַאֲבֹת, אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל בְּלִבְדּוֹ בְּמַעֲמַד הַר סִינִי, כֹּאשֶׁר ה' דִּיבְרָ "פָּנִים בְּפָנִים" וְאָמַר "אֲנִכִּי" — מִי שֶׁאֲנִכִּי, עֲצֻמּוֹתוֹ מִמֶּשׁ.

קטע 6 • 231-26

הַסְתַּלְקוֹת לְפָנֵי הַגִּלּוֹי

23 אַךְ הִנֵּה כְּדִי שִׁיחִי בְּחִי זֶה בְּגִלּוֹי בְּמִיַּת צִ"ל תַּחֲלָה בְּחִי הַסְתַּלְקוֹת¹⁰⁵ לַמַּעֲלָה כִּי שֶׁרְשׁוֹ לַמַּעֲלָה הוּא בְּחִי מִטִּי וְלֹא מִטִּי וְהַחִיּוֹת רְצוּא וְשׁוּב.¹⁰⁶ וְכִדִּי שִׁיחִי בְּחִי מִטִּי צִ"ל תַּחֲלָה בְּחִי לֹא מִטִּי.

אוּלָּם, כְּדִי שֶׁבְּחִינָה זֶה תַּתְּגַּלָּה בְּמִתֵּן תּוֹרָה, הִיא תַּחֲלִילָה צוֹרֵךְ בְּהַסְתַּלְקוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה. שֶׁכֵּן שׁוֹרְשָׁהּ לַמַּעֲלָה הוּא בְּחִינַת "מִגִּיעַ וְאִינוֹ מִגִּיעַ" (מִטִּי וְלֹא מִטִּי), וְ"הַחִיּוֹת רְצָה וְשָׁבָה" (רְצוּא וְשׁוּב). וְכִדִּי שֶׁתַּחֲלִילָה בְּחִינַת "מִגִּיעַ", צְרִיכָה תַּחֲלִילָה לְהִיּוֹת בְּחִינַת "אִינוֹ מִגִּיעַ".

כְּדִי שֶׁרַק הוֹי תַּתְּגַּלָּה בְּסִינִי, הִיא תַּחֲלִילָה צוֹרֵךְ בְּהַסְתַּלְקוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה. שׁוֹרְשָׁהּ הוּא "מִגִּיעַ וְאִינוֹ מִגִּיעַ", וְהַחִיּוֹת נִעָה בְּתַנּוּעָה שֶׁל "רְצוּא וְשׁוּב" — מִיָּלִים הַלְקוּחוֹת מִחֻזּוֹן יַחֲזָקָאֵל עַל הַחִיּוֹת, וּמִתְפַּרְשׁוֹת כֹּאן כַּחֲיוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת: בְּחִינַת "אִינוֹ מִגִּיעַ" צְרִיכָה לְבֹא לְפָנֵי בְּחִינַת "מִגִּיעַ".

24 וְכִפִּי עֵרֶךְ הַשׁוּב בְּגִלּוֹי שֶׁאֲחִיכ כֶּךָ הוּא בְּחִי הַרְצוּא שֶׁבְּתַחֲלָה. וְלִכֵּן הִיא מִתַּחֲלָה זֶמֶן הַגְּלוּת וְשִׁלְיִטַּת מִצְרַיִם מִפְּנֵי הַסְתַּלְקוֹת הַחִיּוֹת לַמַּעֲלָה.

וְכִפִּי שִׁיעוֹר הַ"שׁוּב" שֶׁמִּתְגַּלָּה לְאַחֵר מִכֵּן, כֶּךָ הִיא בְּחִינַת הַ"רְצוּא" שֶׁבְּתַחֲלִילָה. לִכֵּן קִדְמוֹ זֶמֶן הַגְּלוּת וְשִׁלְטוֹן מִצְרַיִם, בְּשֶׁל הַסְתַּלְקוֹת הַחִיּוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה.

הַ"רְצוּא" שֶׁבְּתַחֲלִילָה תּוֹאֵם לַ"שׁוּב" שֶׁמִּתְגַּלָּה לְאַחֵר מִכֵּן. זֶה הַסִּיכָה שֶׁהַגְּלוּת וְשִׁלְטוֹן מִצְרַיִם קִדְמוֹ: הֵם שִׁקְפוּ אֶת הַסְתַּלְקוֹת הַחִיּוֹת כְּלָפִי מַעֲלָה, לְפָנֵי הַתַּגְּלוּת בְּמַעֲמַד הַר סִינִי.

כִּי הִנֵּה כְּתִיב רַם עַל כָּל גּוֹיִם¹⁰⁷ ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. שֶׁכֵּל עֲכוּ"ם מִקְבָּלִים שֶׁפַּעַם וְחִיּוֹתָם מִבְּחִי רֹמְמוֹת רַם כּוֹי עַל הַשָּׁמַיִם כּוֹי.

שֶׁהָרִי כְּתוּב: "רַם עַל כָּל גּוֹיִם ה', עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ". כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים מִקְבָּלִים אֶת הַשֶּׁפַע וְהַחִיּוֹת שֶׁלָּהֶם מִבְּחִינַת הַרֹמְמוֹת, מִן הַ"רַם", כְּבִיכּוֹל, "עַל הַשָּׁמַיִם".

בְּמִזְמוֹר נֹאמַר שֶׁה' "רַם עַל כָּל גּוֹיִם, עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ". הָעַמִּים מִקְבָּלִים אֶת הַשֶּׁפַע וְהַחִיּוֹת שֶׁלָּהֶם מִן הַרְמָה הַנִּישָׂאָה וְהַנְּבִדְלֵת הַזֹּאת.

שכשהוא בבחי' המשפילי לראות בשמים¹⁰⁸ אזי מי כה' אלקינו¹⁰⁹ כתיב שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על ישראל.

וכאשר הוא בבחינת "המשפילי לראות בשמים", נאמר: "מי כה' אלקינו", שהרי הקדוש ברוך הוא משרה את שכינתו רק על ישראל.

כאשר ה' "משפיל את עצמו לראות בשמים" ומתקרב, נאמר במזמור: "מי כה' אלקינו" — "אלקינו" דווקא, משום שה' משרה את שכינתו רק על ישראל.

25 והיינו בהמשכת גילוי אור א"ס ב"ה למטה שתלוי במעשה התחתונים הממשיכים בעבודתם בחי' גילוי זה.

כלומר, בהמשכת גילוי אור אין סוף למטה, התלויה במעשי התחתונים, שעל ידי עבודתם הם ממשיכים גילוי זה.

השראת השכינה היא גילוי אור אין סוף למטה, והיא תלויה במעשיהם של התחתונים: באמצעות עבודתם את ה' הם ממשיכים אותו למטה.

משא"כ במקור למעלה שהוא בחי' רוממות גם העכו"ם¹¹⁰ מקבלים שפעם משם ע"י השתלשלות וירידת המדרגות.

אך לא כך הוא במקור שלמעלה, שהוא בחינת רוממות: גם אומות עובדי עבודה זרה מקבלות משם את השפע, באמצעות ההשתלשלות והירידה ממדרגה למדרגה.

במקור שלמעלה, בחינת הרוממות, הדבר שונה. גם האומות מקבלות משם את השפע, באמצעות הירידה לאורך שרשרת המדרגות.

וכמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום¹¹¹ לפני מלך מלך לבנ"י (כנודע מענין שבירת הכלים)¹¹² וזהו שאמרו רז"ל למה נק' הר סיני¹¹³ שירדה שנאה לעכו"ם.

וכמו שכתוב: "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל" (כידוע בעניין שבירת הכלים). וזהו שאמרו חז"ל: "למה נקרא הר סיני? שירדה שנאה לעכו"ם".

הפסוק על המלכים שמלכו באדום "לפני מלך מלך לבני ישראל" מלמד שהאומות נמשכות ממקור עליון שקדם לכך; בסוגריים קושר אדמו"ר הזקן עניין זה ללימוד הקבלי על שבירת הכלים. משחק המילים של חז"ל בשם סיני מלמד ששם ירדה "שנאה" כלפי אומות עובדי עבודה זרה.

דהיינו ע"י הר סיני דוקא בגילוי מ"ת. אבל קודם מ"ת לא היתה שנאה כלל שמשם גם עכו"ם מקבלים חיותם.

כלומר, דווקא באמצעות הר סיני, בגילוי של מתן תורה. אבל לפני מתן תורה לא הייתה שנאה כלל, משום שגם אומות עובדי עבודה זרה מקבלות משם את חיותן.

השנאה נוצרה דווקא באמצעות הר סיני, עם גילוי מתן תורה. לפני מתן תורה לא הייתה שנאה כזאת, שכן גם האומות קיבלו את חיותן מאותו מקור עליון.

ולזאת כאשר אמר משה למה הרעות¹¹⁴ היתה זאת התשובה כי וארא אל אברהם כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם¹¹⁵ ועתה אני רוצה שוידעתם

ולכן, כאשר אמר משה "למה הרעות", זו הייתה התשובה: "וארא אל אברהם" וכו', "ושמי הוי' לא נודעתי להם", ועתה אני רוצה שוידעתם

זו התשובה לשאלת משה "למה הרעות". ה' אומר לו שהוא נראה אל האבות, אך לא גילה להם את שם הוי', וכעת הוא רוצה שישאל ידעו "כי אני הוי'", כפי שהוא מבטיח בהמשך הפרשה.

כי אני¹¹⁶ הוי' והייתי לכם לאלקים. פי' שבחיי הוי' לבדו הוא בעצמו יהיה לכם בבחי' אלקים השורה עליכם.^{117, 118}

"כי אני הוי' והייתי לכם לאלקים". פירוש הדבר הוא שבחינת הוי' לבדה תהיה בעצמה לכם בבחינת אלקים השורה עליכם.

ההבטחה "והייתי לכם לאלקים" פירושה שהוי' לבדו, שהאבות לא ידעו, ישרה בעצמו על ישראל באופן של השראת אלקים. הסבל במצרים היה ההסתלקות שנדרשה לפני גילוי זה.

26 וכך היתה כוונת יעקב בתפלתו והיה הוי' לי לאלהים. פי' הוי' לבדו הוא בעצמו יהיה לי בבחי' אלקים. וכדי שיהיה גלוי זה גם בבחי' זו צ"ל תחלה הסתלקות החיות.¹¹⁹

וזו הייתה כוונתו של יעקב בתפלתו: "והיה הוי' לי לאלקים". כלומר, הוי' לבדו, הוא עצמו, יהיה לי בבחינת אלקים. וכדי שגם בבחינה זו תהיה התגלות זו, היה צורך תחילה בהסתלקות החיות.

יעקב התפלל: "הוי' יהיה לי לאלקים", וביקש את אותה התגלות — שהוי' לבדו יתגלה בו בבחינת אלקים. גם לשם כך היה צורך תחילה בהסתלקות החיות.

ושם הוא רם על כל גוים¹²⁰ לפיכך במדה ומשקל שהיה צ"ל גלוי אלקות במ"ת. כך היה בחי' ההסתלקות וזמן הגלות ושליטת מצרים רד"ו שנה כו'.

ושם הוא "רם על כל גוים". לכן, כשם שנמדדה ההתגלות האלוקית שהייתה עתידה להיות במתן תורה, כך נמדדו ההסתלקות, זמן הגלות ושלטון מצרים במשך רד"ו שנה וכו'.

באותה הסתלקות ה' הוא "רם על כל גוים" — המדרגה שממנה נמשכת חיותם של הגוים. ההסתלקות, הגלות ושלטון מצרים במשך 210 שנה נמדדו בדיוק כנגד ההתגלות האלוקית שהייתה עתידה להיות בסיני.

ולכן גם בגלות אדום הוא¹²¹ אריכות הגלות בבחי' רצוא כדי שיהי' בחי' שוב לימות המשיח כו'.

ולכן גם בגלות אדום, אריכות הגלות היא בבחינת "רצוא", כדי שתהיה בחינת "שוב" בימות המשיח וכו'.

אותו עיקרון מסביר גם את הגלות הנוכחית, גלות אדום: אריכותה היא בחינת ה"רצוא", כדי שה"שוב" יבוא בימות המשיח.

כי עין בעין¹²² כו' ביתר שאת ויתר עז מבמ"ת שלא ראו עין בעין כ"א שומעים הנראה וכו'.^{123, 124, 125}

כי "עין בעין" וכו', בהתעלות ובעוצמה גדולות יותר מאשר במתן תורה, שבו לא ראו עין בעין, אלא שמעו את הנראה וכו'.

ההתגלות העתידה תהיה "עין בעין", בהתעלות ובעוצמה גדולות יותר מאשר בסיני. בסיני העם לא ראה עין בעין, אלא "שמע את הנראה": גם מה שהוצג לפנייהם נתפס אצלם כבשמיעה.

קטע 7 • 27

לב ונפש

27 והנה בחיי ראשונה שהוא בחיי יחוד הוי' באלקים בגלוי המשכת המדות נק' בכל לבבכם שהלב הוא מקור המדות ומשכנם.

והנה, המדרגה הראשונה, שהיא איחוד הוי' עם אלקים בהמשכת המדות בגלוי, נקראת "בכל לבבכם", שהרי הלב הוא מקור המדות ומקום משכנן.

המדרגה הראשונה, איחוד הוי' עם אלקים המתבטא בגלוי באהבה וביראה, מקבילה לעבודה "בכל לבבכם", שכן הלב הוא מקור הרגשות ומקום משכנם.

משא"כ גלוי בחיי הוי' לבדו נק' בכל נפשכם שהוא בחיי התקשרות כל הנפש חב"ד בחב"ד ומחשבה דבור כו'.

לעומת זאת, גילוי הוי' לבדו נקרא "בכל נפשכם", והוא בחינת התקשרות הנפש כולה — חכמה, בינה ודעת — בחכמה, בבינה ובדעת, וכן במחשבה, בדיבור וכו'.

גילוי הוי' לבדו מקביל ל"בכל נפשכם": התקשרות הנפש כולה, חכמה, בינה ודעת שבה, בחכמה, בבינה ובדעת האלוניות, וכן במחשבתה ובדיבורה.

וכמ"ש ואשים דברי בפין¹²⁶ ודברי אשר שמת בפין¹²⁷ וכענין שכינה מדברת מתוך גרונו של משה.¹²⁸ ואני המשנה המדברת בפין¹²⁹ וכו' ועי"ז ודברת בס' כו':¹³⁰

וכמו שכתוב: "ואשים דברי בפין", וכן "ודברי אשר שמת בפין". וכעין זה, "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה", וכן "אני המשנה המדברת בפין" וכו'. ועל ידי כך מתקיים "ודברת בס' כו'".

התקשרות שלמה זו הופכת את דיבורו של האדם לדיבורו של ה': "ואשים דברי בפין", "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" ו"אני המשנה המדברת בפין", שהערת קה"ת מציינת כי מקורו במגיד מישרים. מכך נובע "ודברת בס'" — בדברי התורה.

בעבודה

המאמר מתווה דרך בעבודת התפילה: להתבונן בגדולת ה' כפי שהיא מתגלה בבריאה, במדרגת אלקים, עד שנולדות אהבה ויראה להו'; זו האהבה שמלמטה, המתעוררת מפסוקי דזמרה ועד קריאת שמע. בקריאת שמע עצמה יש להמשיך מלמעלה את האהבה העליונה, שיכולה להפוך לה' אפילו את היצר הרע. למעלה מזה, מגיעים להו' לבדו באמצעות המצוות ולימוד התורה, וקושרים את השכל, המחשבה והדיבור לה', "בכל נפשך".

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר המאמר ש"גדולה" שייכת רק לזיו של ה' ולא לה' עצמו, וכיצד משל השמש ואורה מבהיר זאת?
2. כיצד העיקרון "שכר מצוה — מצוה" מסביר מדוע כל צדיק יורש 310 עולמות?
3. מה ההבדל בין האהבה שהאדם מעורר מלמטה לבין האהבה העליונה, ובאיזה חלק בתפילה שייכת כל אחת מהן?
4. מדוע יכול היה הו' לבדו להתגלות רק באמצעות המצוות והתורה, ולא באמצעות עבודתם של האבות עצמם?
5. כיצד עקרון "רצוא ושוב" עונה על שאלתו של משה, ומה הוא מלמד על הגלות הנוכחית?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 1

1 "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו, אני ה'. הפסוק הפותח את המאמר; אדמו"ר הזקן יפרש את שני השמות שבו, אלקים והוי', כמפתח לקטע כולו.

Exodus 6:2 שמות ו:ב'

וַיִּדְבֹר אֱלֹקִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'

And G-d spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the
;L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 וידבר — וארא

ההערה מציינת שמאמר זה נדפס גם במהדורות למברג של תורה אור, בדף
ב4.

הערת קה"ת

נדפס גם בתו"א לעמבערג ד, ב. הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי במאמרי אדה"ז
פרשיות ע' רכו. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. המאמר עם הגהות
הערות וקיצורים נדפס באוה"ת וארא כרך ח ע' ב'תתפכ. קיצורים שם ע'
ב'תתצג. בכמה כת"י מצויין ש"פ וארא תקס"ה.

3 וארא אל אברהם

"וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי, ושמי הוי' לא נודעתי
להם". ההמשך, שהמאמר רואה בו את תשובתו של ה' למשה.

Exodus 6:3 שמות ו:ג'

וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי ה' לֹא נֹדַעְתִּי
לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob,
as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not
known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ו, ג.

4 נאמרה תשובה על . . למה הרעתה

על המילים "נאמרה תשובה על... למה הרעות", ההערה מצטטת את
השיחה שם: "לא רק נחמה והבטחה". הפרשה נקראת כתשובה ממש
לשאלתו של משה.

הערת קה"ת

"לא רק נחמה והבטחה" — לקו"ש לפי וארא חל"א ע' 24.

5 למה הרעות

מחאתו של משה לאחר שפרעה הכביד את העבודה: "למה הרעות לעם
הזה?" המאמר שואל כיצד הקטע הבא משיב עליה.

Exodus 5:22 שמות ה:כ"ב

וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־ה' וַיֹּאמֶר אֶדְוֵנִי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הָזֶה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:

And Moses returned unto the L-RD, and said: 'L-rd, where-
fore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou
?hast sent me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ה, כב.

פסוקה 2

6 למה הרעות

שאלתו של משה, "למה הרעות לעם הזה?" שהמאמר מבקש להשיב עליה.

Exodus 5:22 שמות ה:כ"ב

וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־ה' וַיֹּאמֶר אֶדְוֵנִי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הָזֶה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:

And Moses returned unto the L-RD, and said: 'L-rd, where-
fore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou
?hast sent me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 גם להבין

בכתב יד זה הנוסח הוא: "וצריך להבין גם את עניין החטא שבגללו סבלו
את הגלות", ואילו בדפוס נאמר: "שכעבורו בא הגלות".

הערת קה"ת

בבוך 1824: וגם צליה ענין החטא שבשבילו סבלו: הגלות.

8 ועבדום וענו אותם

דברי ה' לאברהם כברית בין הבתרים: צאצאיו יהיו גרים בארץ שאינה
שלם, "ועבדום וענו אותם". הגלות נגזרה זמן רב לפני שהתרחשה.

Genesis 15:13 בראשית ט"ו:י"ג

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה וְרָעָה בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ
אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

And He said unto Abram: 'Know of a surety that thy seed
shall be a stranger in a land that is not theirs, and shall serve
;them; and they shall afflict them four hundred years

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית טו, יג.

9 אך הנה כתיב

הצמח צדק מביא קטע מן המאמר הזה, המתחיל כאן בפסוק על הבריאה,
באור התורה שלו על מגילת אסתר.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת מג"א ע' ריו [בהוצאת תנש"א. — בהוצאת תשכ"ט
ע' ב'תא].

10 ביום עשות ה' אלקים

"ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים". הפסוק הראשון שבו מצטרפים שני
השמות; כאן הוא נקרא כחיבור הוי' עם אלקים בבריאה.

Genesis 2:4 בראשית ב:ד'

אֵלֶּה תּוֹלְדֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ
וְשָׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth
when they were created, in the day that the L-RD G-d made
earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד.

11 | "וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים". המאמר שואל מה הייתה הסיבה לקושי השעבוד.

Exodus 1:14 שמות א':יד

וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בַּחֲמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

12 | וביאור שני שמות . . וכך היתה כוונת יעקב

ההערה מפנה לביאור באור התורה על בראשית של כל הקטע הזה, משני השמות ועד לכוונתו של יעקב בתפילתו.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית לו, א ביאור לכאן. ועיי' לעיל בפ' ויצא סד"ה ושבת' בשלום בענין כי שמש ומגן.

13 | אלקים לשון רבים

גם שם נקרא אלקים לשון רבים, משום שהחיות מתחלקת לכל נברא, והמשכה זו באה ממלכותו, "מלכותך מלכות כל עולמים". הדבר נמשל למלך ששלטונו ואימתו מתפשטים במדינתו, בעוד שהוא עצמו אינו נתפס על ידי תושביה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת אמור לא, ג. דרך מצותיך קצו, א (בהוצאה חדשה). אוה"ת פ' וארא ע' קנה. רכג. יתרו ס"ע אלה.

14 | כי אלקים קדושים הוא

יהושע אומר לעם: "כי אלקים קדושים הוא", כאשר גם השם וגם התואר מופיעים בלשון רבים. אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות ש"אלקים" היא צורה בלשון רבים.

Joshua 24:19 יהושע כ"ד:י"ט

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹד אֶת־יְיָ כִּי־אֱלֹקִים קְדֹשִׁים הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא לֹא־יֵשָׁא לְפִשְׁעֵכֶם וּלְחַטְאוֹתֵיכֶם:

And Joshua said unto the people: 'Ye cannot serve the L-RD; for He is a holy G-d; He is a jealous G-d; He will not forgive your transgression nor your sins

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע כד, יט. באוה"ת מג"א שם מוסיף: "ביהושע סי' כד יעו"ש בילקוט והירושלמי פ"ט דברכות".

15 | "גדול ה' ומהולל מאוד, ולגדולתו אין חקר". המאמר מבוסס על המילים האחרונות: אי אפשר להשיג את גדולתו העצמית של ה'.

Psalms 145:3 תהילים קמ"ה:ג

גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד וּלְגִדְלוֹתוֹ אֵין חֶקֶר:

Great is the L-RD, and highly to be praised; And His greatness is unsearchable

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 | גדול ה' . . ואימתו גדול

הזוהר שואל: "מתי נקרא הקדוש ברוך הוא גדול?" ומשיב מתוך תהלים 48: כאשר כנסת ישראל עמו, "בעיר אלקינו". המאמר יסביר את ה"עיר"

| כריכוז ה"בתים" שאליהם מתחלקת החיות האלוהית.

Psalms 48:1 תהילים מ"ח:א

שִׁיר מִזְמוֹר לְבְנֵי־קֹרַח:

A Song; a Psalm of the sons of Korah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar III, 5a זח"ג ה, א

Zohar II, 235a זח"ב רלה, א

הערת קה"ת

תהלים מח, א. זח"ג ה, א. זו"ח תשא (מד, א) בשינוי לשון. וראה ד"ה כבוד מלכותך תרס"א. אור לי"ד ש"ת (שם הערה 32). ראה גם זח"ב רלה, א. במה שמבואר כאן ראה גם אוה"ת פ' מסעי ע' אישג. באוה"ת נצבים ע' ארכב מציין לכאן.

17 | בעיר אלקינו

"גדול ה' ומהולל מאוד, בעיר אלקינו הר קדשו". הפסוק קושר בין גדולת ה' לבין "עיר אלקינו". בהערה של קה"ת מצוין תהלים 48:1; במספור העברי המילים מופיעות ב"ז 48:2, שכן 48:1 הוא כותרת המזמור.

Psalms 48:2 תהילים מ"ח:ב

גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הֶרֶקֶדְשׁוֹ:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 | לא שייך לומר עליו לשון גדולה

הצמח צדק דן בנקודה זו באור התורה על וירא. בעותק שלו של הקטע הזה באור התורה על מגילת אסתר, הגהה מפנה את הלומד למאמר "והושיט המלך לאסתר את שרכיט הזהב".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת וירא צב, א, ובהמשך מים רבים תרל"ו פרק מח מ"ש כאן דלא שייך לומר עליו לשון גדולה כ"א בחי' גדולה שייך רק בהתפשטות זיו והארה, וכן לקמן צד, ב משמע שהגדולה והחסד שבאצ"י ממכ"ע וסוכ"ע בטל אצלו ית' שוהו היפך ממ"ש שם שבחי' גדולה זהו הנמשך מבחי' ולגדולתו אין חקר. אעכ"ל כו'. ע"ש. ועיי' ג"כ בתורת שמואל תרכ"ז ע' תיח. באוה"ת מג"א הנ"ל יש כאן הגי' "ויעמ"ש מזה בד"ה ויושט המלך לאסתר את שרכיט הזהב". והכוונה למה שמוא לעיל מד"ה מים רבים תרל"ו פרק מח.

19 | כי שמש ומגן הוי' אלקים

"כי שמש ומגן הוי' אלקים". זהו מקור המשל: האור האלוהי המתפשט בעולמות דומה לאור השמש, שאינו השמש עצמה.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגָּן ה' אֱלֹקִים חַן וְכְבוֹד יִתֵּן ה' לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהַלְכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פד, יב. ראה אוה"ת נ"ך כרך א ע' תקלח.

20 | מלכותך מכ"ע

"מלכותך מלכות כל עולמים". הפסוק מובא כדי להראות שכל העולמות נמשכים ממלכות של ה', מידת המלכות.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוֹתֶךָ מְלָכוֹת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּכָל־דָּוָר וְדָר:

נסמן לעיל ח, ד. באוה"ת וארא כרך ח ע' ב'תתפג יש הגה"ה: (הובא בר"ח פ"ה משער האהבה והוא במד"ר בראשית פ"י).

27 שאין לך כל עשב מלמטה

"אין לך עשב שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו: גדל!" אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שטעמו המסוים של כל צמח נובע ממקור רוחני שלמעלה.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חייה ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtaro] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

28 וכל קרבי את שם קדשו

"ברכי נפשי את ה', וכל קרביי את שם קדשו". כאן הכוונה היא ל"קרביי העליונים", המבררים את הפסולת של העולמות העליונים ומורידים אותה לעולם הזה.

Psalms 103:1 תהילים ק"ג:א

לְדוֹד בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת־ה' וְכָל־קְרָבִי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

of David. Bless the L-RD, O my soul; And all that is [A Psalm] within me, bless His holy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, א. ראה לקו"ת צו ז, ב. שלח מב, א. וראה יהל אור עה"פ ע' שפכ.

פסוקה 7

29 וכמארז"ל נטה שמאלו

שם מובאת האמרה בניגוד למשכן: השמים והארץ נבראו כל אחד ביד אחת — "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" — ואילו המשכן, מעשה ידי הצדיקים, נבנה בשתי הידיים, המחברות גבורה עם חסד.

הערת קה"ת

ראה פדרי"א פ"ח. לקו"ת נשא כא, ב ואילך ובמ"מ לשם. סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' שמב. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שסה. לקו"ש חל"א ע' 77 ואילך.

30 נטה שמאלו וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים

המדרש מתאר את ה' פושט את יד ימינו כדי לפרוש את השמים ואת יד שמאלו כדי לייסד את הארץ. בהערת קה"ת מפנים כאן לאמירה שהאדמו"ר

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

פסוקה 4

21 והנה כתיב מה רבו

קטע ממאמר זה, המתחיל כאן, מובא שם עם הגהות.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קפח עם הגהות.

22 מה רבו מעשיך

"מה רבים מעשיך, ה'; כולם עשית בחכמה". כאן יש לקרוא זאת כריבוי העולמות התחתונים.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־ם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

23 מה גדלו מעשיך

"מה גדלו מעשיך, ה'; עמקו מחשבותיך מאוד". המאמר יחיל זאת על העולמות העליונים של מלאכים ונשמות.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מַה־גְּדוֹלוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' מֵאֵד עֲמָקוֹ מַחְשְׁבֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, ו.

24 מה גדלו מעשיך

בכתב היד הזה נוסף: "וצריך להבין שינוי הלשון", כלומר, מ"מה רבו" ל"מה גדלו".

הערת קה"ת

בבז"ב 1824 נוסף: וצ"ה שינוי הלשון ענין: מה רבו.

25 מה רבו מעשיך קאי על עולמות התחתונים

ההערה מפנה אליו כדיון מקביל בפסוק "מה רבו מעשיך" המתייחס לעולמות התחתונים.

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"צ על ש"ס זוהר ע' רעג. ועם הגהות בביאורו להצ"צ כרך א ע' תעב. וראה ד"ה שאו מרום לכ"ק אדמו"ר הצ"צ בספר החקירה בהוספות. ד"ה אין ערוך תרצ"ד. ד"ה וכל העם רואים ת"ש ע' 112.

פסוקה 6

26 שאין לך כל עשב

אותו מאמר חז"ל מופיע קודם לכן, ב-8d, ושם מצוין מקורו: מי שהיה טרוד כל היום בענייני החומר, הנקראים "חושך", מתבונן לאחר מכן בתפילה בכך ש"אין לך כל עשב...".

הערת קה"ת

הזקן מצטט.

Pirkei DeRabbi Eliezer 18:2 פרקי דרבי אליעזר י"ח:ב

מה עשה הקדוש ברוך הוא? פשט יד ימינו ונטה שמים, ופשט יד שמאלו ויסד ארץ, שגאמר (ישעיהו מח, יג): "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ועמדו יחדיו ארץ ושמים, שגאמר (בראשית ב, א): "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם". וכי כלו שמים וארץ מלהיות ומלעמד עוד, והלא כבר נאמר עליהם (ירמיהו כג, כד): "הלווא את השמים ואת הארץ אני מלא". אלא שכלו ממלאכה מפעל, ומצווי לכה נאמר ויכלו השמים והארץ.

What did the Holy One, blessed be He, do? He put forth His right hand and stretched forth the heavens, and He put forth His left hand and founded the earth, as it is said, "Yea, mine hand || hath laid the foundation of the earth, and my right hand hath spread out the heavens: when I called unto them, they stood up together" (Isa. 48:13). Both of them were created simultaneously, as it is said, "And the heavens and the ... earth were finished, and all their host" (Gen. 2:1).

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

31 נטה שמאלו וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים

אחד מקטעי הזוהר שבסוגריים של האדמו"ר הזקן: ה' פשט את יד ימינו וברא את העולם שמעל, ואת יד שמאלו וברא את העולם הזה.

Zohar, Shemot 49:354-50:364 ספר הזוהר, שמות מ"ט:שנ"ד-נ:שס"ד

He stretched forth His right hand and created the world above; He stretched forth His left hand and created this world, as it says, "Mine hand hath laid the foundation of the earth and my right hand hath spanned the heavens; when I call unto them they stand up together" (Isa. 49, 13). All were created in one moment. And He made this world corresponding to the world above, and everything which is above has its counterpart here below, and everything here below ... has its counterpart in the sea; and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

32 נטה שמאלו וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים

מצוטט בסוגריים של האדמו"ר הזקן: הקדוש ברוך הוא הטח את יד ימינו וברא את השמים, ואת יד שמאלו וברא את הארץ.

Zohar, Bo 5:101-111 ספר הזוהר, בא ה':ק"א-ק"י"א

He also interpreted the verse: "G-d created the (eth) heavens and the (eth) earth" (Gen. I, I), referring the first eth to the Right Hand and the second to the Left Hand; and these two "stand together" (Isa. 48, 16)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

33 נטה שמאלו וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים

מצוטט בסוגריים של האדמו"ר הזקן: ה' מתח את קו ימינו וברא את השמים, ואת קו שמאלו וברא את הארץ.

Zohar, Yitro 22:389-400 ספר הזוהר, יתרו כ"ב:שפ"ט-ת'

R. Eleazar said: 'From the fact that in one place it says: "In the beginning G-d created heaven and earth", and in another, "On the day when the L-rd G-d made earth and heaven" (Gen. 2, 4), it has been concluded that both heaven and earth were created as one; the Holy One stretched out His

right hand and created the heaven, and then He stretched out His left hand and created the earth

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

34 נטה שמאלו וברא ארץ. ונטה ימינו וברא שמים

מצוטט בסוגריים של האדמו"ר הזקן: העולם נברא באמצעות ימין ושמאל; השמים, ה"זכר", נוצרו בכוח הימין, וה"נקבה" באה מצד שמאל, כפי שנאמר: "ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים".

Zohar, Bereshit 30:310-319 ספר הזוהר, בראשית ל':ש"י-ש"י"ט

When the flaming fire goes forth and the Left is awakened, smoke also goes up, as it says, "Now mount Sinai was altogether on smoke, because the L-rd descended upon it in fire" (Ex. 19, 18); because when fire descends, smoke and fire are intermingled, and so the whole is on the side of the left. This is the inner meaning of the verse, "Yea, my hand hath laid the foundations of the earth, and my right hand hath spread out the heavens" (Is. 48, 13), i.e. by the power

...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

35 ועי מזה בזהר ח"ב

ההפניה הזו, שבסוגריים מרובעים, לזוהר מופיעה גם שם, כאשר ההפניה לחלק א של הזוהר מובאת תחילה.

הערת קה"ת

הגה"ה זו גם באוה"ת ויקרא כרך א ע' רד. ושם מביא הזוה"א תחילה.

36 מקבלת מבחי שמאל

הטקסט שם מוסיף: ואף על פי כן, מקיימי רצונו וזוכים לתענוגות רבים לאין שיעור, שכן הם מקבלים מן הממד הפנימי של הרצון עצמו, מבחינת "מה גדלו מעשיך", וכל שכן.

הערת קה"ת

בסה"מ תרמ"א ע' מ נוסף: ועכ"ז יש תענוגי הרבה עד אין שיעור, לעושי רצונו שהם מקבלים מבחי פנימי הרצון ממש דהיינו מבחי מה גדלו מעשיך כיו וכמשי"ת עאכ"כ.

37 מה רבו מעשיך

"מה רבו מעשיך": ריבוי הפרטים שבארץ, המקבלת מצד שמאל.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה רבו מעשיך ה' כלם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 מה גדלו מעשיך

"מה גדלו מעשיך": העולמות העליונים של המלאכים והנשמות, שלכל אחד מהם תענוג ייחודי.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מה גדלו מעשיך ה' מאד עֲמָקוּ מַחְשַׁבְתֶּיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 לעוה"ז הגשמי

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Sefer HaMaamarim .5641

הערת קה"ת

על ידי המצווה עצמה.

Pirkei Avot 4:2 משנה אבות ד'ב'

בן עזאי אומר, הרי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן העברה. שומצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה, ושכר עברה, עברה:

Ben Azzai said: Be quick in performing a minor commandment as in the case of a major one, and flee from transgression; For one commandment leads to another commandment, and transgression leads to another transgression; For the reward for performing a commandment is another commandment and the reward for committing a transgression is a transgression.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

45 כי יש מתפעל כו'

תניא, פרק נ', מתאר אהבה העולה על אהבות ה"כסף" של חסד: אהבה כרשפי אש, מן הגבורות העליונות של בינה, המתעוררת מהתבוננות בגדולת אין סוף, שלפניו הכול כלא. הדבר ממחיש עד כמה נשמות עשויות להתעורר בדרכים שונות.

Tanya, Likkutei Amarim 50:5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ'ה' ואי אפשר לבאר ענין זה היטב במכתב, רק כל איש נלכב ונבון, המשכיל על דבר ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' – ימצא טוב ואור הנגון בנפשו המשכיל, כל חד לפום שיעורא דיליה [יש מתפעל כו' ויש מתפעל כו']. אחרי קדימת יראת חטא, להיות סור מרע בתכלית שלא להיות "עוונתיכם מבדילים" כו' חס ושלום.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פ"נ.

פסקה 9

46 עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק

הבטחת המשנה שלפיה כל צדיק יזכה ל־310 עולמות, מוסברת כאן כחלקו האישי של כל צדיק בתענוג מזיו השכינה.

Mishnah Oktzin 3:12 משנה עוקצים ג'י"ב

אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא. אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

Rabbi Yehoshua ben Levi said: In the world to come the Holy One, Blessed be He, will make each righteous person inherit three hundred and ten worlds, for it is written: "That I may cause those that love me to inherit yesh (numerical value of; and that I may fill their treasures" (Proverbs 8:21. Rabbi Shimon ben Halafta said: the Holy One, Blessed be He, found no vessel that could contain blessing for Israel save that of peace, as it is written: "The L-rd will give strength ... unto his people

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסקה 8

40 עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוף עוקצין.

41 עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות

ההוראה החותמת את המשנה: הקדוש ברוך הוא ינחיל לכל צדיק 310 עולמות, כפי שנאמר: "להנחיל אוהבי יש". אדמו"ר הזקן שואל מה משמעותה של ירושה כזו.

Mishnah Oktzin 3:12 משנה עוקצים ג'י"ב

אמר רבי יהושע בן לוי, עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנאמר (משלי ח), להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא. אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט), ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

Rabbi Yehoshua ben Levi said: In the world to come the Holy One, Blessed be He, will make each righteous person inherit three hundred and ten worlds, for it is written: "That I may cause those that love me to inherit yesh (numerical value of; and that I may fill their treasures" (Proverbs 8:21. Rabbi Shimon ben Halafta said: the Holy One, Blessed be He, found no vessel that could contain blessing for Israel save that of peace, as it is written: "The L-rd will give strength ... unto his people

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

42 להנחיל אוהבי יש

"להנחיל אוהבי יש, ואוצרותיהם אמלא". המשנה קוראת את המילה "יש" כמספר 310.

Proverbs 8:21 משלי ח'כ"א

להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא:

That I may cause those that love me to inherit substance, And that I may fill their treasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

43 שכר מצוה מצוה

ההערה מפנה למאמר של אדמו"ר האמצעי הפותח במילים "יפה שעה אחת", לדיון נוסף ב"שכר מצוה — מצווה".

הערת קה"ת

אבות פ"ד מ"ב. ראה ד"ה יפה שעה אחת נדפס במאמרי אדה"א קונטרסים ע' רב.

44 שכר מצוה מצוה

"שכר מצוה — מצווה". יש להבין כאן שהשכר הוא התענוג העליון שנמשך

שאותו מסבירה פסקה זו.

Zohar, Vayikra 6:51-7:61 ספר זוהר, ויקרא ו':ג-ז:ס"א
It was sung in praise of the Community of Israel. Wherein lies this praise? In the words, "Great is the L-rd and highly to be praised, in the city of our G-d, in his holy mountain". For when is the Holy One, blessed be He, called great? When the Community of Israel is with Him; He is great "in the city of our G-d".
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

53 עיר נק' מה שמקובץ מכמה בתים

הצמח צדק מצטט קטע ממאמר זה, המתחיל כאן, באור התורה על בראשית, ודנים בנושא שוב בכרך מאוחר יותר.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת בראשית כרך ו' תתרע"א. ראה דרך מצותיך קיג, א (ובהוצאת תשנ"א ואילך קצו, א). אוה"ת בראשית כרך ז' תתשעה, ב. המשך זאת חנוכת המזבח תר"מ סעי' יד.

54 ובתים הם צירופי אותיות

הפרק מסביר את הפסוק "כי שמש ומגן הוי' אלקים": כשם שנרתיק מגן על השמש כדי שהנבראים יוכלו לשאת את אורה, כך שם אלקים מגן על שם הוי', המהווה הכול יש מאין בכל רגע. לאחר מכן הוא מסביר את "הגדולי כחסד, התפשטות החיות בכל העולמות והנבראים.

Tanya, Sha'ar HaYichud 4 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה ד'

הערת קה"ת

ראה תניא ח"ב פ"ד. וע' לקמן צד, ב. לקו"ת בד"ה בשעה שהקדימו פ"א. אוה"ת בראשית לט, ב.

55 וכמ"ש בס"י שתי אבנים בונות שני בתים

על הפסוק "ויקח מאבני המקום" (21a) מוסבר שהאבנים הן אותיות, כפי שנאמר בספר יצירה: כשם שאבנים רבות יוצרות בית שאפשר לגור בו, כך אותיות רבות יוצרות מילים שבהן מתלבש השכל. וכשם שאבנים דוממות, כך האותיות הן "דוממות" ביחס לשכל המתלבש בהן.

הערת קה"ת

פ"ד מט"ו, ע"פ נוסח הארז"ל. וראה לעיל כא, א. נ, א.

56 שו"ה אבנים — שני בתים

בכתב היד הזה נוסף "וכו" אחרי "שתי אבנים בונות שני בתים", לציון שהציטוט נמשך.

הערת קה"ת

בבז' 414 נוסף: כו'.

57 שתי אבנים בונות שני בתים

"שתי אבנים בונות שני בתים; שלוש בונות שיש בהם...": ספר יצירה מונה את המילים שאפשר ליצור מן האותיות. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות ש"בתים" הם צירופים של אותיות. בהערת קה"ת מצוין המקור כפרד, משנה טז, לפי נוסח הארז"ל; בנוסח שבספריא הוא ד, יב.

Sefer Yetzirah 4:12 ספר יצירה ד':י"ב

שבע כפולות כיצד צרפן. שתי אבנים בונות שני בתים. שלש בונות ששה בתים. ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים. חמש בונות מאה ועשרים בתים. שש בונות שבע מאות ועשרים בתים. שבע בונות חמשת אלפים וארבעים בתים. מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ואלו הן שבעה כוכבים בעולם חמה נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים. ואלו הן ז' ימים בשנה שבעה ימי בראשית. ושבעה שערים בנפש שתי עינים שתי אזנים ושני נקבי האף

47 כל חד לפום שיעורא דיליה

בהגהה שם מוסבר שמספר 310 עשוי להיות מחצית מ-620 האורות שבכתר, המקבילים לתרי"ג מצוות התורה ולשבע מצוות דרבנן. היא מפנה לביאור במקום אחר על "קנה חכמה קנה בינה" ("קנה" פעמיים עולה 310), וכן לתוספות יום טוב בסוף עוקצין, שמסביר את המספר 310 בדרך אחרת.

הערת קה"ת

באוה"ת וארא כרך ח' ע' ביתתפג נוסף: (ומספר ש"י י"ל שהוא חצי מתר"ך אורות שבכתר שכנגד תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן. ועמ"ש בזה במ"א בענין קנה חכמה קנה בינה ב"פ קנה עולה ש"י. עיין תו"ט סוף עוקצין ענין ש"י בע"א).

10 פסקה

48 ע"ש ריבוי התחלקות. . וזהו אימתי גדול

הצמח צדק כותב שמכאן נראה שקיומו של נברא כמציאות נפרדת הוא פעולתו של השם אלקים, ואילו על ידי חיבור הוי' ואלקים נמשכת התבטלותה של אותה מציאות נפרדת; הוא מפנה לביאוריו על "המזוזה מימין ועל ישובה ישראל".

הערת קה"ת

בביאוריו להצ"צ כרך א' ע' ששה שמכאן נראה: "שכדי להיות היש דבר נפרד זהו"ע שם אלקים, אך ע"י יחוד הוי' בשם אלקים נמשך להיות ביטול היש, וכן נתבאר בביאור דמזוזה מימין ובביאור דשובה ישראל" ע"ש.

49 שו"ה בהתפשטות — והיא היא

בכתב היד הזה מופיעות כאן המילים "הוא" במקום "וזהו בדיוק".

הערת קה"ת

בבז' 414: הוא.

50 לחזות בנועם ה'

"דבר אחד ביקשתי מה'... לחזות בנועם ה'". מובא כמקור לתענוג של הנשמות מהשגת גדולתו הגלויה.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד'

אַחַת שְׁאַלְתִּי מֵאֵת־יְיָ אֶת־הָאֱלֹהִים שֶׁבִּיתִי־הוּא כְּלִי־חַי לַחַזוֹת בְּנוֹעָמֵהּ וּלְבַקֵּר בְּהִיקָלוֹ:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit ear-ly in His temple

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 פסקה

51 בעיר אלקינו

"גדול ה' ומהולל מאוד בעיר אלקינו". קעת מוסבר ש"עיר" היא ריבוי ה"בתים" של האותיות האלוקיות.

Psalms 48:2 תהילים מ"ח:ב'

גָּדוֹל הוּא וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הִרְקָדְשׁוּ:

Great is the L-RD, and highly to be praised, In the city of our G-d, His holy mountain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 אימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו

שאלת הזוהר "מתי הוא נקרא גדול?" ותשובתו מן הפסוק בתהלים מה,

והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שעות. לפיכך חבב שביעי ...

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

58 בכמה בתיים

בכתב היד טניה-ברוק כתוב "למדוגות רבות" (בכמה בחי') במקום "לבתים רבים".

הערת קה"ת

בבוקר תניא — ברוק: בכמה בחי'.

59 גילוי לעולמות ונבראים

בהעתק של הצמח צדק נוסף: "וגם אז הוא נקרא 'גדול', שכן גדולתו ניכרת בכך שהוא מהווה עולמות ונבראים".

הערת קה"ת

באוה"ת וראא כרך ח ע' ביתפג נוסף: (וגם אז נק' גדול מצד שניכר גדולותו ית' במה שמהווה עולמות ונבראים).

60 גילוי בעיר אלקינו כו'

בהעתק שם נוסף: "ואז אין שייך לקרוא לו 'גדול', אלא רק 'ולגדולתו אין חקר', כי שום מחשבה אינה יכולה להשיגו כדי להכיר את גדולתו, שהרי הוא עדיין לא התפשט ונמשך לתוך הנבראים". שם מובא גם קיצור של המאמר.

הערת קה"ת

באוה"ת שם נוסף: (ואז לא שייך לקרואו גדול אלא ולגדולתו אין חקר דלית מחשבה תפיסא ביי להכיר גדולתו מאחר שאינו עדיין בבחי' התפשטות והמשכה בנבראים). א"כ נמצא שם קיצור.

פסקה 12

61 את האלקים ירא

"סוף דבר, הכול נשמע: את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור". גם כאן נקשרת היראה לשם אלקים.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹקִים יִרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and .keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת יב, יג.

62 את ה' אלקיך תירא

"את הו'י אלקיך תירא". יש לקרוא כאן שהיראה מהו'י באה באמצעות "אלקיך".

Deuteronomy 6:13 דברים ו':י"ג

אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע:

Thou shalt fear the L-RD thy G-d; and Him shalt thou serve, .and by His name shalt thou swear

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, יג.

63 ויראת בושת

גם שם כתוב "ויראת בושת", כמו בנוסח שלפנינו.

הערת קה"ת

וכ"ה בסה"מ תרנ"ה ע' סו. אבל בסה"מ תרמ"א: ויראה בושת.

64 והאלקים עשה שייראו מפניו

"והאלקים עשה שייראו מפניו". הפסוק מציין את אלקים כמקור היראה.

Ecclesiastes 3:14 קהלת ג':י"ד

יָדַעְתִּי כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹקִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלֵיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לְגַרֵעַ וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה שִׁירָאוּ מִלְּפָנָיו:

I know that, whatsoever G-d doeth, it shall be for ever; nothing can be added to it, nor any thing taken from it; and G-d .hath so made it, that men should fear before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ג, יד.

פסקה 13

65 הללוהו בגבורותיו

"הללו על גבורותיו, הללו כרוב גדלו". השבח והאהבה נובעים מגבורתו ומגדולתו כפי שהן מתגלות בעולם, בבחינת אלקים.

Psalms 150:2 תהילים ק"נ:ב'

הַלְלוּהוּ בַגְּבוּרָתוֹ הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלּוֹ:

Praise Him for His mighty acts; Praise Him according to His .abundant greatness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קנ, ב.

66 ואהבת את ה' אלקיך

"ואהבת את הו'י אלקיך בכל לבבך". אדמו"ר הזקן קורא את המילים "אלקיך" כדרך להגיע לאהבה להו'י.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and .with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה.

פסקה 14

67 וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני הו'

"וידבר ה' אל משה ויאמר אליו: אני ה'". יש לקרוא זאת כאן כהו'י המתגלה באמצעות אלקים.

Exodus 6:2 שמות ו':ב'

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'

And G-d spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the ;L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of ... greater stature than you, then I will speak with

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

73 וכדכתיב ויסע אברהם הלך ונסוע

"ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה". יש לקרוא זאת כעלייתו של אברהם מלמטה, עד שהאבה העליונה, ה"דרום", שרתה עליו.

Genesis 12:9 בראשית י"ב:ט

ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה:

.And Abram journeyed, going on still toward the South

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יב, ט. בכרך 633: כדכתיב.

פסוקה 16

74 שויה דלתתא — שהוא גבול

בכתב היד ההוא כתוב "שהיא כחינת הגבול" במקום "שהיא מוגבלת".

הערת קה"ת

בכרך 414: שהוא בחי' גבול.

75 גבול ונברא

בכתב היד ההוא כתוב "כחינת נברא, מוגבל ומחדש, יש מאין".

הערת קה"ת

בכרך 1824: בחי' נברא וגבול ומחדש: יש מאין.

76 באל שדי

"וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי". השם שבו התגלה ה' אל האבות, ונקרא כאן ככוח המגביל.

Exodus 6:3 שמות ו':ג

וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 שאמר לעולמו די

התלמוד מסביר את השם שדי כך: "אני הוא שאמרתי לעולם: די!", שכן העולם הלך והתרחב עד שהי' קבע לו גבולות. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כצמצום המאפשר לאהבה אינסופית להיכנס לנפש מוגבלת.

Chagigah 12a:3 חגיגה י"ב א:ג

אמר רב יהודה אמר רב: אדם הראשון, מסוף העולם ועד סופו היה, שנאמר: "למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים", כיון שפסח הניח הקדוש ברוך הוא ידו עליו ומיעטו, שנאמר: "ותשת עלי כפכה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יב, א. ראה גם לקמן קטו, ג. בלקו"ת שה"ש ד, ד מציין לכאן.

68 וארא אל אברהם ויצחק

"וארא אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב". יש לקרוא את האבות כביטוי לאהבה וליראה הנולדות מייחוד שני השמות.

Exodus 6:3 שמות ו':ג

וארא אל-אברהם אל-יצחק ואל-יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

69 ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים

"ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים": איחוד שני השמות, כך שהוי' מתגלה למטה.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

70 ארץ ושמים

בכתב היד הזה הפסוק מובא בלי המילים "ארץ ושמים".

הערת קה"ת

בכרך 1824 ליתא.

71 והאבות הן הן בחי' המרכבה

המקור לאמירה "האבות הם המרכבה" מובא שם. הקטע מכנה את האבות "חיות" עליונות, מרכבה בדרגת אצילות, שמתפתחות זו מזו כמו צומח וחי, בניגוד למלכות, שהיא האותיות ה"דוממות" של דבר ה'.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ד, ג.

72 והאבות הן הן בחי' המרכבה

מאמרו של ריש לקיש, "האבות הן הן המרכבה", מן הפסוק "ויעל אלקים מעל אברהם". אדמו"ר הזקן משתמש בו כדי להסביר שאברהם הוא מרכבה לאהבה העליונה.

Bereshit Rabbah 47:6 בראשית רבה מ"ז:ו

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא': ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

He concluded speaking with him, and G-d ascended from "upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you

78 עולם חסד יבנה

"עולם חסד יבנה". הכוונה היא לחסד העליון שנבנה בתוך עולם שהנפש יכולה לקבל.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

כִּי־אֶמְרִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תִּכְּנֶן אֲמוֹנֶתָהּ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, ג.

פסוקה 17

79 כחכמה יבנה בית

"כחכמה יבנה בית". מכאן ש"יבנה" פירושו בניית מבנה הראוי למגורים.

Proverbs 24:3 משלי כ"ד:ג'

בְּחִכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַּוֵּן:

Through wisdom is a house builded; And by understanding
it is established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

80 שתי אבנים בונות

"שתי אבנים בונות שני בתים". האותיות הן אבני הבניין: האהבה העליונה ו"נבנית" באמצעות צירופי אותיות.

Sefer Yetzirah 4:12 ספר יצירה ד':י"ב

שבע כפולות כיצד צרפן. שתי אבנים בונות שני בתים. שלש בונות
ששה בתים. ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים. חמש בונות מאה
ועשרים בתים. שש בונות שבע מאות ועשרים בתים. שבע בונות חמשת
אלפים וארבעים בתים. מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול
לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ואלו הן שבעה כוכבים בעולם חמה
נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים. ואלו הן ז' ימים בשנה שבעה ימי
בראשית. ושבעה שערים בנפש שתי עינים שתי אוזנים ושני נקבי האף
והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שעות. לפיכך
חבב שביעי ...

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

81 ועתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות

שלוש מאות ועשרה העולמות המובטחים לכל צדיק, המתפרשים כאן
כאהבה העליונה המתגלית בבחינת יש.

Mishnah Oktzin 3:12 משנה עוקצים ג':י"ב

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַנְחִיל לְכָל צָדִיק
וְצָדִיק שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת, שְׁנָאֹמַר (משלי ח), לְהַנְחִיל אֶהְיֶה
יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֶמְלֵא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חֵלְפָתָא, לֹא מֵצֵא הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא כְּלִי מִחֶזֶק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשְׁלוֹם, שְׁנָאֹמַר (תהלים
כט), ה' עוֹלָמוֹ יִתֵּן ה' יִבְרַךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

Rabbi Yehoshua ben Levi said: In the world to come the Holy
One, Blessed be He, will make each righteous person inherit
three hundred and ten worlds, for it is written: "That I may
cause those that love me to inherit yesh (numerical value of;
and that I may fill their treasures" (Proverbs 8:21. Rabbi

Shimon ben Halafta said: the Holy One, Blessed be He,
found no vessel that could contain blessing for Israel save
that of peace, as it is written: "The L-rd will give strength
... unto his people

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

82 להנחיל אוהבי יש

"להנחיל לאוהבי יש". יש, בגימטריה שלוש מאות ועשר, מבטא את
האהבה המתגלית כדבר שקיים, כדי שהנשמות יוכלו לקבל אותה.

Proverbs 8:21 משלי ח':כ"א

לְהַנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֶמְלֵא:

That I may cause those that love me to inherit substance,
And that I may fill their treasures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

83 שאמר לעולמו די

"מי שאמר לעולם: די!". כאן הדבר מזוהה עם הצמצום שבאמצעותו מתגלה
האהבה העליונה.

Chagigah 12a:3 חגיגה י"ב א:ג'

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָדָם הָרָאוּן, מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ הָיָה,
שְׁנָאֹמַר: "לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים אָדָם עַל הָאָרֶץ וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם
וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם", כִּינּוֹן שֶׁסָּרַח הַנֵּיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָדוּ עָלָיו וּמִיָּעוּטוֹ,
שְׁנָאֹמַר: "וְתִשֶּׁשׁ עָלַי כִּפְכָּה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

84 וארא אל אברהם

"וארא אל אברהם": גילויי האהבה העליונה לאברהם באמצעות אותו
צמצום.

Exodus 6:3 שמות ו':ג'

וְאָרָא אֶלְ־אַבְרָהָם אֶלְ־יִצְחָק וְאֶלְ־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי
לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob,
as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not
known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 האהבה העליונה שהיא העיקרית

הצמח צדק מסכם: עיקר האהבה הוא האהבה הבאה מלמעלה; האהבה
שאדם מעורר בעצמו היא אתערותא דלתתא אל האהבה העליונה; ומכיוון
שאהבה זו אינסופית, היא מתגלה כנשמה רק באמצעות צמצומים — "עולם
חסד יבנה" — שנבנים בבחינת עולם והסתר, כדי שהנשמות יוכלו לקבל
אותה.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת כאן כרך ח ע' ב'תתפח: "נת' עיקר האהבה היא הבאה מלמעלה
ואהבה שהאדם מעורר בנפשו היא אתעדל"ת לאהבה העליונה עליונה, אך
אהבה עליונה היא א"ס ושתתגלה בנפש האדם הוא ע"י צמצומים עולם חסד
יבנה פי' שהחסד ואהבה עליונה נבנה בבחי' עולם והעלם כדי שיוכלו
הנשמות לקבל".

86 ואהבת את ה' אלקיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ואתחנן ו, ה.

87 ואהבת את ה' אלקיך

"ואהבת את הווי' אלקיך". אדמו"ר הוקן מציין ש"ואהבת" הוא פועל יוצא: האהבה היא דבר שממשיכים.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבֵתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מַאֲדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 בחכמה יבנה בית

המילים כאן מצטטות את Proverbs 24:3. הקטע מופיע למטה.

Proverbs 24:3 משלי כ"ד:ג'

בְּחָכְמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְּכֹנֶן:

Through wisdom is a house built; And by understanding it is established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כד, ג.

פסוקה 20

89 אהבתי אתכם אמר ה'

"אהבתי אתכם, אומר ה'". אהבתו של ה' עצמו לישראל — האהבה העליונה שבאה מלמעלה.

Malachi 1:2 מלאכי א:ב'

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאַמְרַתֶּם בְּמֶה אֶהְבֵּתֵנוּ הָלוֹא־אֵחַ עָשׂוּ לְיַעֲקֹב נְאֻם־ה' וְאֶהֱבֵה אֶת־יַעֲקֹב:

I have loved you, saith the L-RD. Yet ye say: 'Wherein hast Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother? Saith the L-RD; Yet I loved Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי א, ב.

90 בכל לבבך

"בכל לבבך": האהבה צריכה למלא את הלב כולו.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאַהֲבֵתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מַאֲדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 בכל לבבך . . בשני יצריך

הגמרא דורשת "בכל לבבך" — "בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע". כאן גם יצר הרע נהפך לאהבה על ידי האהבה העליונה.

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו'

חַיִּיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁשָּׂמַכְרָה עַל הַטּוֹבָה, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהֲבֵתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּגְוִי". "בְּכָל לִבְּךָ" — בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בְּיֹצֵר טוֹב וּבְיֹצֵר רָע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אֲפִילוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מְמוֹנֶה. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מַאֲדְךָ" — בְּכָל מְדָה וּמְדָה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הָיִי מוֹדֵה לוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ואתחנן ו, ה. ברכות נד, א.

92 לבו המס ימס

"גם איש חיל, שלבו כלב האריה, יימס כליל". אדמו"ר הוקן שואל את הביטוי כדי לתאר את הלב שנמס כאשר האהבה העליונה נמשכת עליו.

II Samuel 17:10 שמואל ב י"ז:

וְהוּא גַם־כָּן־חִיל אֲשֶׁר לְבוֹ כָּלֵב הָאֲרִיָּה הִמָּס יָמָס כִּי־יִשְׂרָאֵל כִּי־גִבּוֹר אָבִיךָ וּבְנֵי־חִיל אֲשֶׁר אִתּוֹ:

then even he that is valiant, whose heart is as the heart of a lion, will utterly melt; for all Israel knoweth that thy father is a mighty man, and they that are with him are valiant men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 כהמס דונג

"כדונג נמס מפני האש". דימוי ליצר הרע שנמס כאשר האהבה העליונה נמשכת עליו.

Psalms 68:3 תהילים ס"ח:ג'

כְּהִנְדֹף עֶשֶׂן תִּנְדֹּף כְּהִמָּס דּוֹנָג מִפְּנֵי־אֵשׁ יִאֲכָדוּ רְשָׁעִים מִפְּנֵי אֱלֹקִים:

As smoke is driven away, so drive them away; As wax melteth before the fire, So let the wicked perish at the presence of G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים סח, ג.

פסוקה 21

94 כשכבר נמשך בבחי' אלקים

הצמח צדק מסביר ששם אלקים הוא המגן והמסך המבדיל בין אצילות לבריאה, כפי שנכתב במאמר המתחיל "ואתה תצוה את בני ישראל".

הערת קה"ת

באוה"ת פ' יתרו ע' תתצט מפרש "והיינו כי שם אלקים הוא בחי' מגן ופרוכת המפסיק בין אצ"י לבריאה כמ"ש בד"ה ואתה תצוה את בניי".

95 אבל ושמי הוי' . . קודם שבא לידי גילוי ההמשכה במדות

שם מכונה בחינה זו, קודם שהיא נמשכת במדות, יחודא עילאה — יחוד הדומה לשילוב שם אדניי בתוך הוי'.

הערת קה"ת

והוא בחי' יחודי ויחוד זה ע"ד שילוב אדי בהוי' — אוה"ת שמות ע' מה. וכי"ה באוה"ת משפטים כרך ז בד"ה לא תהי, ע"ש.

96 לא נודעתי להם

"אבל בשמי הוי' לא נודעתי להם". יש לקרוא זאת כך: הוי' לבדו לא התגלה לאבות.

Exodus 6:3 שמות ו':ג'

וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 הקב"ה מניח תפילין

התלמוד מלמד שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין. אדמו"ר חזקוני מביא זאת כדי להראות שהמצוות הן של ה' עצמו, ולכן בכוחן לגלות את מה שמאמץ אנושי אינו יכול לגלות.

Berakhot 6a:17-18 ברכות ו' א':י"ז-י"ח

אָמַר רַבִּי אֱבִין בְּרַב אָדָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִנֵּין שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין שְׁנָאֵמַר: "נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוּ וּבְזְרוּעַ עֲזוֹ". "בְּיָמִינוּ" — זו תּוֹרָה, שְׁנָאֵמַר: "מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", "וּבְזְרוּעַ עֲזוֹ" — אֵלּוּ תְּפִלִּין, שְׁנָאֵמַר: "ה' עָלֵינוּ יָתֵן".

Rab Abin b. Rab Adda said in the name of R. Isaac : Whence is it that the Holy One, blessed be He, lays Tefillin ? As it is said, "The L-rd hath sworn by His right hand, and by the arm of His strength" (Is. Ixii. 8). "By His right hand" means Torah ; as it is said, "At His right hand was a fiery law unto them" (Deut. xxxiii. 2); "by the arm of His strength" means ... Tefillin, as it is said, "The L-rd will give strength unto

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ו, א. ראה לעיל לד, ד.

פסוקה 22

98 ות"ת שכנגד כולם

"ותלמוד תורה כנגד כולם". המשנה משווה את לימוד התורה לכל המעשים האחרים שהיא מונה; אדמו"ר חזקוני מסביר מדוע: מקורו נעלה ביותר.

Mishnah Peah 1:1 משנה פאה א':א'

אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם שְׁעוֹר. הַפָּאָה, וְהַבְּכוֹרִים, וְהָרִאיוֹן, וְגִמְלִיּוֹת חֲסִדִּים, וְתִלְמוּד תּוֹרָה. אֵלּוּ דְּבָרִים שְׂאֵדָם אוֹכַל פְּרוּמִיתָהוֹן פְּעוּלָם הָזָה וְהַקָּדָשׁ קִיָּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. כְּבוֹד אָב וָאִם, וְגִמְלִיּוֹת חֲסִדִּים, וְהַבְּכָאָה שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלָם:

These are the things that have no definite quantity: The corners [of the field]. First-fruits; [The offerings brought] on appearing [at the Temple on the three pilgrimage festivals]. The performance of righteous deeds; And the study of the torah. The following are the things for which a man enjoys the fruits in this world while the principal remains for him in the world to come: Honoring one's father and mother; The performance of righteous deeds; And the making of peace ... between a person and his friend; And the study of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

99 מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש

"מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש?" הפסוק שעליו מבוסס מאמר הזוהר על העמל שבתורה.

Ecclesiastes 1:3 קהלת א':ג'

מַה־יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ:

What profit hath man of all his labour Wherein he laboureth under the sun

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 וכמ"ש בזוהר . . שאני אורייתא

הזוהר שואל אם הפסוק כולל גם עמל בתורה, ומשיב שעמל התורה שונה, משום שהוא למעלה מן השמש. אדמו"ר חזקוני מפרש את "השמש" כ"שמש ומגן הוי' אלקים".

Zohar I, 223b זח"א רכג, ב

הערת קה"ת

זח"א רכג, ב. זח"ג קפב. וראה סה"מ תרל"ג ח"א ע' רנ בשולי הגליון. לעיל ח, ד. אוה"ת נ"ך כרך א ע' קטז.

101 פי שהוא למעלה מעלה מבחי' שמש ומגן ה' אלקים

הצמח צדק מפנה שם לקטע זה.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' אקא שמציין לכאן. זהר זה נזכר גם לקמן פא, ד.

102 שמש ומגן ה' אלקים

"כי שמש ומגן הוי' אלקים": הייחוד של הוי' עם אלקים, שהתורה נעלית ממנו.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כִּי שֶׁמֶשׁ וּמִגָּן ה' אֱלֹקִים חֵן וְכְבוֹד יֵתֵן ה' לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהִלָּכִים בְּתַמִּים:

For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 פנים בפנים דבר

"פנים בפנים דיבר ה' עמכם בהר מתוך האש". ההתגלות הישירה במעמד הר סיני, שהאבות לא זכו לה. בהערה של קה"ת מודפס דברים ה:ח; המילים מופיעות בדברים ה:ד.

Deuteronomy 5:4 דברים ה':ד'

פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the —midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, ח.

104 אנכי מי שאנכי

הביטוי מובא במאמר הראשון של תורה אור, שבו נדרשות המילים "אשר אנכי מצוך היום" כ"אנכי, מי שאנכי"; באמצעות גילוי זה נמשכים גילוי של הקב"ה עצמו והתורה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, א.

105 בחי הסתלקות

ההערה מפנה לדיון בהסתלקות זו בתוספות ל"יאה"ל אורי.
הערת קה"ת
ראה ביהל אור במילואים ע' תש בענין הסתלקות זו.

106 והחיות רצוא ושוב

"והחיות רצוא ושוב, כמראה הבזק". אדמו"ר חזקן קורא את המילה "חיות" במובן של כוח החיים, הנסוג לפני שהוא מתגלה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק:

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 רם על כל גוים ה'

"ה' רם על כל הגוים, על השמים כבודו". זו הדרגה הנעלית שממנה, כפי שאומר אדמו"ר חזקן, הגוים מקבלים את חיותם.

Psalms 113:4 תהילים קי"ג:ד'

רם על־כָּל־גּוֹיִם ה' עַל־הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the
heavens

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ד.

108 המשפילי לראות בשמים

"המשפילי לראות בשמים ובארץ". זו הדרגה שבה ה' מתקרב ושורה את שכינתו על ישראל.

Psalms 113:6 תהילים קי"ג:ו'

הַמְשַׁפִּילִי לְרֹאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:

?That looketh down low Upon heaven and upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 מי כה' אלקינו

"מי כהוי אלקינו, המגביהי לשבת". את "אלקינו" מפרשים כשכינה השורה על ישראל.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מִי כַהֲ אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהִי לַשִּׁבְתִּי:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on
high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ה.

110 גם העכו"ם

בכתב היד הזה כתוב "ואומות עובדי עבודה זרה" במקום "גם אומות עובדי עבודה זרה".

הערת קה"ת

בבוכ תניא — ברוק: והעכו"ם.

111 ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל". הפסוק מובא כדי להראות שהעמים מקבלים ממקור עליון שקדם למלכות ישראל.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוִם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

And these are the kings that reigned in the land of Edom,
before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

112 כנודע מענין שבירת הכלים

ההערה מציינת שגם בעותק ההוא של המאמר מופיע הסוגריים "כידוע בעניין שבירת הכלים".

הערת קה"ת

מוסגר זה נמצא גם בהעתק מאמרי אדה"ו.

113 למה נק' הר סיני

הגמרא מסבירה שהשם סיני קשור לשנאה (שנאה) שירדה לעולם כלפי אומות העולם. אדמו"ר חזקן מפרש זאת כהפרדה שנוצרה בעקבות ההתגלות בסיני.

Shabbat 89b:1 שבת פ"ט ב:א'

שִׁפְרוּ וְרָבוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו; מִדְּבַר סִינִי — שִׁירְדָה שְׁנָאָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם עָלָיו. וְמָה שְׁמוֹ? "חֹרֵב" שְׁמוֹ. וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: "הָרַר סִינַי" שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא "הָרַר חֹרֵב" — שִׁירְדָה חֹרֶבָה לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם עָלָיו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פט, ב.

114 למה הרעות

כעת ניתנת תשובה לשאלתו של משה: "למה הרעות לעם הזה?".

Exodus 5:22 שמות ה':כ"ב

וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־ה' וַיֹּאמֶר אֲדֹנָיִי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: And Moses returned unto the L-RD, and said: 'L-rd, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou
?hast sent me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 ושמי הוי' לא נודעתי להם

"ושמי הוי' לא נודעתי להם". זהו לב התשובה: מה שהאבות לא קיבלו, יתגלה לישראל.

Exodus 6:3 שמות ו':ג'

וַיֵּרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob,
as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not
known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

116 כי אני הווי והייתי לכם לאלקים

"ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני הווי אלקיכם". הפסוק נקרא כהבטחה שהווי לבדו ישרה על ישראל בבחינת אלקים.

Exodus 6:7 שמות ו':ז

וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם:

and I will take you to Me for a people, and I will be to you a G-d; and ye shall know that I am the L-RD your G-d, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 פי' שבח'י . . השורה עליכם

שני הקטעים מצטטים מכאן את הביאור הזה. בשלח (40d), "הווי אלקינו" פירושו שכוחן של הנשמות, "אלקינו", נמשך מעצם שם הווי, כפי שמוסבר כאן: הווי לבדו יהיה בעצמו לכם בבחינת אלקים. כבלק (סוף 73d) מובא הקטע מ"ושמי הווי לא נודעתי להם" ועד תפילתו של יעקב, כדי להסביר את המדרגה העליונה של דבקות בשם הווי עצמו.

הערת קה"ת

נעתק בלקוית פי' שלח מ, ד. בלק עג, סע"ד. ראה גם אוה"ת פי' נצבים כרך ה ע' ב'ע"ה.

118 בבחי' אלקים השורה עליכם

ההערה מפנה לשם, לאותו מקום שבו היא מפנה לביאור שני השמות, גם בעניין זה.

הערת קה"ת

ע' באוה"ת בראשית לז, א. וע' לעיל פי' ויצא סד"ה ושבתי בשלום בענין כי שמש ומגן.

פסוקה 26

119 צ"ל תחלה הסתלקות החיות

ההערה מפנה להערת שוליים שם בעניין הסתלקות החיות שהייתה צריכה להקדים את ההתגלות.

הערת קה"ת

ראה בלקו"ש לפי וארא ח"ו ע' 40 הערה 36.

120 רם על כל גוים

"רם על כל גוים ה'": המדרגה הנעלית של ההסתלקות, שממנה יונקים הגוים.

Psalms 113:4 תהילים קי"ג:ד'

רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם ה' עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:

The L-RD is high above all nations, His glory is above the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 שו"ה שנה כו' — גם בגלות אדום הוא

בכתב היד הזה כתוב "גם עכשיו" במקום "גם בגלות אדום".

הערת קה"ת

בכרך 414: גם עכשיו הוא.

122 כי עין בעין

"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". ההתגלות של ימות המשיח, הגדולה מזו

שהייתה במתן תורה.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'

קוֹל צִפְיָהּ נִשְׁאָר קוֹל יַחְדּוֹ יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 והי' ה' לי לאלקים

נדרו של יעקב: "והיה ה' לי לאלקים". יש לקרוא זאת כתפילה שהווי לבדו ישרה עליו בבחינת אלקים.

Genesis 28:21 בראשית כ"ח:כ"א

וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים:

so that I come back to my father's house in peace, then shall the L-RD be my G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כח, כא.

124 שיהי' — כי עין בעין כו'

הצמח צדק כותב שם שהמדרגה המתוארת כעתידה לבוא היא מדרגה נעלית יותר.

הערת קה"ת

הנאמר לעיל הוא בחי' גבוה יותר. — אוה"ת תולדות כרך ד תתכז, א.

125 ביתר שאת . . שומעים הנראה כו'

שם מוסבר ששמיעה היא בינה וראייה היא חכמה. בסיני לא התגלתה פנימיות החכמה, אלא הייתה שמיעה בלבד, ככתוב "כי לא יראני האדם"; ואילו לעתיד לבוא תגלה פנימיות התורה, פנימיות החכמה, בראייה ממש, למעלה משמיעה, וזהו "עין בעין יראו".

הערת קה"ת

פי' כי שמיעה היא בחי' בינה וראי' הוא חכ' שם ע"ב אשר במ"ת לא הי' גילוי פנימי ח"ע ממש רק בבחי' שמיעה וכמ"ש כי לא יראני האדם כו' רק רואים את הנשמע שהוא בחי' בינה משם הי' גילוי בבחי' ראי' ממש . . אלא לעתיד שיהי' גילוי פנימי התו' פנימי ח"ע בבחי' ראי' ממש שלמעלה מבחי' שמיעה . . זהו ענין עין בעין יראו. אוה"ת תולדות כרך ד תתכז, א.

פסוקה 27

126 ואשים דברי בפיך

"ואשים דבריי בפיך". דברי ה' בפיו של אדם: דיבורו קשור לה'.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאָשִׁם דְּבָרִי בְּפִיךָ וּבְצֶל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטַע שָׁמַיִם וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אֲתָה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

127 ודברי אשר שמת בפיך

"ודבריי אשר שמת בפיך לא ימושו מפריך". פסוק נוסף המבטא את אותו

רעיון.

Isaiah 59:21 ישעיהו נ"ט:כ"א

וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתָּם אָמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר־שִׁמְתִּי בְּפִיךָ
לֹא־יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זֶרַע וְזֶרַעךָ אָמַר ה' מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

And as for Me, this is My covenant with them, saith the L-RD; My spirit that is upon thee, and My words which I have put in thy mouth, shall not depart out of thy mouth, nor out of the mouth of thy seed, nor out of the mouth of thy seed's seed, saith the L-RD, from henceforth and for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

128 שכינה מדברת מתוך גרונו של משה

במאמר הקודם, "מה אנו" של משה ביטא ביטול מוחלט, ולכן התורה ניתנה על ידו בדיבור, "שכינה מדברת מתוך גרונו". בדבר ה', המאוחד עמו, אין תחושה של אהבה או תענוג, אלא רק ביטול והליכה אחריו כדי לומר את מה שהוא אומר, כמו ב"ואשים דברי בפיך".

הערת קה"ת

נסמן לעיל נו, א.

129 ואני המשנה המדברת בפיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מגיד משרים ר"פ ויקרא. ועוד.

130 ודברת בם

"ודברת בם": דברי תורה הנאמרים מפי מי שכל נפשו קשורה לה'.

Deuteronomy 6:7 דברים ו':ז

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vaeira/2/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/vaeira/2/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק